

Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

Nibud Scholierenonderzoek 2020

Onderzoek naar scholieren en hun geldzaken

Annette Groen, Nanne Houtsma

Nibud Scholierenonderzoek 2020

Onderzoek naar scholieren en hun geldzaken

Auteurs

Annette Groen

Nanne Houtsma

Inhoud

Samenvatting	3
Visie	7
1. Inleiding	10
2. Inkomen	12
3. Bijbaan en vakantiewerk	19
4. Uitgaven	23
5. Sparen	30
6. Geld tekort	37
7. Lenen	39
8. Bankzaken	43
9. Omgaan met geld	48
Bijlage 1 Methode van onderzoek	54

Samenvatting

Het Nibud vindt het belangrijk dat jongeren leren omgaan met geld. De kennis over het geldgedrag van jongeren ontleent het instituut aan de scholierenonderzoeken die sinds 1984 worden gehouden onder scholieren in het voortgezet onderwijs. Deze rapportage brengt het financiële gedrag en de financiële situatie van scholieren in het voortgezet onderwijs in kaart. Het betreft scholieren op vmbo, havo en vwo in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar. Hun inkomsten en uitgaven komen uitgebreid aan bod, evenals hun leen- en spaargedrag. Ook gaan we in op wat scholieren lastig vinden aan omgaan met geld en of zij thuis weleens ervaren dat er geldzorgen zijn. Aan het onderzoek namen 1.952 scholieren deel.

Hieronder volgt een samenvatting. Per thema worden de belangrijkste resultaten getoond:

- inkomen;
- bijbaan en vakantiewerk;
- uitgaven;
- sparen;
- geld tekort;
- lenen;
- bankzaken;
- omgaan met geld.

Inkomen

- Het inkomen (zakgeld, kleedgeld en inkomsten uit bijbaantjes en vakantiewerk) van een scholier bedraagt gemiddeld 147 euro per maand. In vergelijking met 2016 (112 euro) zijn de inkomsten van de scholieren gestegen.
- Het percentage scholieren met zakgeld is gelijk gebleven (88 procent in 2016, 89 procent nu). Scholieren ontvangen gemiddeld 31 euro zakgeld. Tot en met de leeftijd van 15 jaar zien we dat het gemiddelde zakgeldbedrag stijgt. Vanaf 16 jaar daalt het gemiddelde zakgeldbedrag.
- 60 procent ontvangt zakgeld op bankrekening. Jongere kinderen krijgen het geld vaker contant (35 procent van 12-jarigen versus 7 procent van de 17-18-jarigen). Een derde spreekt met hun ouders af dat ze helemaal zelf mogen weten waar ze het aan uitgeven. Van de scholieren zonder zakgeld geeft een derde aan dat hun ouders alles betalen.
- Het percentage scholieren dat kleedgeld krijgt is wel gestegen, van 38 naar 50 procent. Het percentage scholieren dat kleedgeld krijgt neemt toe tot 15 jaar en daarna neemt het weer af.
- Gemiddeld ontvangen zij 64 euro kleedgeld. Scholieren ontvangen minder regelmatig kleedgeld dan in 2016. Scholieren die geen kleedgeld ontvangen geven vaker dan in 2016 aan dat hun ouders alles voor ze betalen.
- Het percentage scholieren dat een bijbaan (inclusief betaalde klusjes) of vakantiewerk heeft is ongeveer gelijk gebleven ten opzichte van 2016, namelijk respectievelijk 47 en 40 procent (45 en 42 procent in 2016). De inkomsten uit het bijbaantje zijn echter wel gestegen, van 136 naar 174 euro. Het percentage scholieren dat inkomsten heeft uit bijbaantjes en vakantiewerk neemt toe met de leeftijd.

Bijbaan en vakantiewerk

- Hoewel in totaal ongeveer evenveel scholieren een bijbaantje of vakantiewerk hebben, is het percentage 12-jarigen met vakantiewerk gestegen. In 2016 was dit 7 procent, nu 14 procent.
- Scholieren werken nu een uur per week meer dan vier jaar geleden.
- De meeste scholieren hebben een bijbaantje omdat ze geld willen verdienen en/of omdat ze meer geld willen hebben.

Uitgaven

- Scholieren geven iets meer uit dan in 2016. Er zijn geen noemenswaardige grote stijgers of dalers te zien in de uitgaven.
- Net als in 2016 geeft 76 procent van de scholieren geld uit aan eten, snoep en drinken, maar het meeste geld gaat naar kleding en schoenen. Dit bedrag is ook gestegen ten opzichte van 2016, van 40 naar 48 euro per maand.
- Net als in 2016 betalen scholieren nu minder zelf. Voor de meeste categorieën zien we dat ouders meer zijn gaan betalen, behalve voor kleding en schoenen (van 56 naar 51 procent).
- Het aantal scholieren dat iets koopt via internet is ten opzichte van 2016 gedaald van 78 naar 69 procent. 15 procent van de scholieren geeft aan dat zij van hun ouders niets op internet mogen kopen. Het gaat dan voornamelijk om de jongere scholieren.
- De meeste scholieren doen hun internetaankopen via iDEAL, met hun eigen bankrekening (72 procent) of met die van hun ouders (22 procent). Scholieren doen nu vaker internetaankopen met iDEAL dan in 2016, toen 55 procent dit deed. Van de 13- en 14-jarigen gebruikt 56 procent iDEAL met hun eigen bankrekening, tegen 92 procent van de 17- en 18-jarigen.

Sparen

- Van alle scholieren spaart 81 procent. Er is geen verschil tussen jongens en meisjes. Wel is er verschil naar leeftijd, anders dan in 2016. Het percentage 17-18-jarigen dat spaart is met 93 procent het hoogst.
- De belangrijkste spaardoelen zijn: sparen voor later (49 procent), om geld achter de hand te hebben (39 procent) en omdat het verstandig is (36 procent).
- Het gemiddelde spaarbedrag per maand is 52 euro. Jongens sparen per maand meer dan meisjes, respectievelijk 59 en 47 euro. Het spaarbedrag verschilt per leeftijd: hoe ouder, des te meer wordt er gespaard. Vergeleken met 2016 sparen vooral 17- en 18-jarigen meer: van gemiddeld 89 euro per maand naar 114 euro.
- Scholieren die sparen hebben een gemiddeld spaartegoed van 1.392 euro. Dit is minder dan in 2016, toen scholieren 1.641 euro aan spaargeld hadden. De ene helft van de scholieren met spaargeld heeft minder dan 500 euro gespaard, de andere helft heeft meer dan 500 euro gespaard. In 2016 lag de mediaan op 600 euro. 17- en 18-jarigen sparen meer dan jongere scholieren.
- De meeste sparende scholieren sparen het bedrag dat ze overhouden (46 procent). Ook sparen de meeste scholieren op een bankrekening waar zij zelf geld van kunnen opnemen (49 procent).
- Van de scholieren die niet sparen geeft 38 procent aan dat ze te makkelijk geld uitgeven en dat het daarom niet lukt om te sparen.

Geld tekort

- Het aantal scholieren dat geld tekortkomt, is gestegen ten opzichte van 2016. 45 procent komt nooit geld tekort, terwijl dit in 2016 nog 57 procent was. 43 procent van de scholieren komt soms geld tekort, tegen 35 procent in 2016. Ook het aantal scholieren dat vaak geld tekortkomt is licht gestegen, van 8 naar 12 procent. 17- en 18-jarigen komen minder vaak geld tekort dan jongere scholieren.
- 42 procent van de scholieren die geld tekortkomen geeft aan dat ze niks doen in deze situatie. 43 procent geeft aan dat ze extra geld vragen aan hun ouders. Andere activiteiten die scholieren ondernemen als ze geld tekortkomen zijn klusjes doen of werken (21 procent) en hun spaargeld gebruiken (17 procent). Weinig scholieren die geld tekortkomen lenen geld van anderen (7 procent) of gokken (2 procent). Naarmate ze ouder worden vragen scholieren die geld tekortkomen minder vaak geld aan hun ouders. Ook doen oudere scholieren vaker niks als ze geld tekortkomen dan jongere scholieren.

Lenen

- In 2020 geven scholieren minder vaak aan te lenen dan in 2016. In 2016 leende 45 procent en in 2020 23 procent. Dit kan te maken hebben met het gebruik van Tikkies, waardoor scholieren mogelijk minder het gevoel hebben dat zij lenen.
- In 2020 lenen scholieren evenveel van ouders (rond de 40 procent) maar minder van vrienden (van 76 procent naar 61 procent) en van klasgenoten (van 47 procent naar 25 procent). Net als in 2016 lenen scholieren in de eerste plaats voor eten en drinken.
- Van de scholieren die weleens geld lenen, heeft 31 procent een leenbedrag bij iemand openstaan. Van deze scholieren weet 60 procent welk bedrag ze op dit moment in totaal hebben geleend.
- Van de scholieren die op dit moment een lening hebben, heeft de helft minder dan 20 euro schuld en de helft meer. Het gemiddelde bedrag dat deze scholieren geleend hebben is 88 euro.
- 66 procent leent weleens aan iemand.
- Het vaakst lenen scholieren elkaar geld voor snoep en snacks.
- Het percentage scholieren dat zich zou schamen voor het hebben van schulden is gestegen van 45 naar 58 procent.

Bankzaken

- 69 procent van de scholieren maakt gebruik van online bankieren. Dit percentage is gestegen ten opzichte van 2016 (63 procent). Scholieren beginnen op jongere leeftijd met online bankieren. 43 procent was 12 jaar of jonger (in 2016: 30 procent) toen ze begonnen met online bankieren.
- Van de betaalmiddelen wordt de pinpas het vaakst gebruikt (87 procent). PayPal (20 procent) en achteraf betalen (20 procent) worden het minst vaak gebruikt.
- Ruim de helft van de scholieren checkt hun banksaldo minimaal één keer per week. In 2016 was dit nog 35 procent. De belangrijkste reden waarom het saldo niet wordt gecheckt is omdat de ouders dat doen (40 procent, tegen 30 procent in 2016).
- Scholieren geven vaker dan in 2016 aan dat ouders helpen bij online bankieren (van 81 naar 85 procent) en hoe je veilig moet bankieren (van 66 naar 79 procent).
- Ten opzichte van 2016 kijken scholieren nu wel minder vaak of mailtjes van de bank ook echt van de bank afkomstig zijn (74 procent, tegenover 83 procent in 2016) en loggen ze minder vaak op de officiële manier uit (65 procent, tegenover 73 procent in 2016). Ook geven ze vaker weleens inloggegevens aan iemand per mail (12 procent, tegenover 3 procent in 2016).

- 62 procent van de scholieren weet wat 'phishing'¹ inhoudt (in 2016: 53 procent) en 51 procent kent het woord 'skimmen'² (in 2016: 50 procent). 46 procent is bekend met 'malware'³ (in 2016: 44 procent). 'Geldezels'⁴ zijn minder bekend, slechts 25 procent kent dit begrip (in 2016: 24 procent). Van de nieuwe begrippen die in 2020 zijn voorgelegd kent 8 procent 'smishing'⁵ en 59 procent 'scam'.⁶ 13 procent kent geen van deze begrippen.

Omgaan met geld

- Scholieren vinden over het algemeen dat zij goed met geld kunnen omgaan (56 procent). In 2016 was dit 62 procent. Hoe ouder ze zijn, hoe vaker scholieren vinden dat ze goed met geld kunnen omgaan.
- 41 procent van de scholieren vindt niets lastig als het om geld gaat. Scholieren hebben het meeste moeite met voorkomen dat ze te veel kopen als iets in de aanbieding is. Daarnaast vinden ze het ook lastig om zich niet door vrienden of anderen te laten beïnvloeden en op de prijs te letten als ze iets kopen.
- Van de meerderheid van de scholieren bewaren de ouders hun belangrijke documenten (64 procent). Hoe ouder ze worden, hoe minder scholieren hun belangrijke documenten door hun ouders laten bewaren.
- 82 procent van de 17-18-jarige scholieren heeft een DigiD.
- 8 procent van de scholieren heeft belastingaangifte gedaan. 17- en 18-jarigen doen vaker belastingaangifte (24 procent). 32 procent van de 17-18-jarigen wist niet dat dit kon.
- Het geldgedrag van sommige scholieren wordt beïnvloed door hun vrienden. Ongeveer een kwart van de scholieren geeft aan dat ze bijvoorbeeld meegaan met hun vrienden om ergens te gaan eten, ook al hebben ze niet zoveel geld. 19 procent van de scholieren wil een nieuwe gadget hebben als hun vrienden het ook hebben. Ook geeft 14 procent van de scholieren aan dat ze vaak dingen kopen omdat anderen het hebben. In al deze gevallen neemt de invloed af met de leeftijd.
- Een grote meerderheid van de scholieren (85 procent) geeft aan dat hun ouders het belangrijk vinden om hun te leren met geld om te gaan.
- 21 procent van de scholieren geeft aan dat er op school nog nooit aandacht is besteed aan hoe je met geld moet omgaan. Scholieren in de bovenbouw van havo en vwo zeggen dit het vaakst, respectievelijk 33 en 32 procent. De meeste scholieren geven echter aan dat ze financiële educatie op de basisschool hebben gekregen (48 procent).

¹ Bij phishing ontvangen mensen mailtjes die van de bank lijken te komen, waarin wordt gevraagd om een wachtwoord of inlogcodes. Deze mailtjes zijn meestal afkomstig van internetcriminelen die achter bankgegevens proberen te komen. De bank vraagt nooit om het wachtwoord en/of inlogcodes.

² Skimmen gebeurt bij een pinautomaat. Criminelen kopiëren de magneetstrip van een pinpas en kijken stiekem mee om achter de pincode te komen. Zo kunnen ze later de pinpas namaken en ermee gaan pinnen.

³ Malware is schadelijke software die onopgemerkt op de computer wordt geïnstalleerd zodat criminelen het internetbankieren kunnen beïnvloeden.

⁴ Geldezels zijn personen die tegen betaling hun pinpas en pincode uitlenen. De rekening wordt dan gebruikt om geld wit te wassen. Jongeren die hieraan meewerken zijn strafbaar, zij worden geldezels genoemd.

⁵ Smishing is de sms-variant van phishing. In een verzonden sms zit dan een link die de browser op de telefoon (vaak smartphones) naar een website stuurt die kwaadaardige software ('malware') installeert.

⁶ Een vorm van fraude of illegale truc waarbij een persoon of groep personen wordt aangezet om geld over te maken onder valse voorwendselen, zoals het vooruitzicht van een som geld of een prijs.

Visie

Iedereen in Nederland zijn geldzaken in balans, nu en in de toekomst, dat heeft het Nibud voor ogen. De maatschappij heeft er baat bij dat jongeren optimaal hun kansen en talenten kunnen benutten. Financiële problematiek staat dat in de weg. Maatschappelijke consequenties van financiële problemen zijn groot, verreikend en kostbaar.

Het Nibud vindt het belangrijk dat kinderen en scholieren al vroeg leren omgaan met geld. Uit onderzoek blijkt dat mensen die vanaf hun kindertijd hebben leren omgaan met geld als volwassenen minder kans hebben op financiële problemen. Het uiteindelijke doel is dat zij als volwassenen financieel redzaam zijn.

We zien een aantal positieve ontwikkelingen in het financiële gedrag en de financiële situatie van scholieren:

- Ouders spelen een belangrijke rol in de financiële opvoeding van scholieren. De meeste scholieren geven aan dat hun ouders en verzorgers het belangrijk vinden om hun te leren met geld om te gaan. Ook geven scholieren aan dat hun ouders vaak helpen met bewust uitgeven. Ten opzichte van 2016 praten scholieren vaker met hun ouders over het plannen en uitrekenen van uitgaven en helpen ouders vaker met sparen.
- Scholieren die aangeven dat hun ouders/verzorgers met hen praten over het plannen en uitrekenen van uitgaven, maken vaker een overzicht van de eigen inkomsten en uitgaven dan scholieren die hier niet met hun ouders over praten.
- Kleedgeld is voor scholieren een leuke en goede manier om te oefenen met geld en keuzes maken. We zien dat meer kinderen kleedgeld krijgen en ouders hierdoor minder betalen aan kleding en schoenen. Het is goed om te zien dat ruim driekwart van de scholieren met de ouders bespreekt wat zij van hun zakgeld/kleedgeld hebben gekocht. Ongeveer twee derde van de scholieren praat met hun ouders over hoeveel zakgeld en/of kleedgeld ze krijgen en wat ze daarvan moeten/mogen betalen.
- Van de scholieren koopt 69 procent weleens iets via internet. Dit percentage is gedaald ten opzichte van 2016, toen nog 78 procent dit deed. Een verklaring hiervoor kan zijn dat nu meer kinderen van 12 tot en met 14 jaar nog geen internetaankopen mogen doen van hun ouders.
- Aangezien geld steeds 'virtueler' wordt, is het belangrijk dat scholieren online kunnen bankieren zodat zij makkelijk en op elk gewenst moment hun saldo kunnen checken. We zien dat meer scholieren online bankieren en daar op jongere leeftijd mee beginnen dan in 2016. Het is goed om te zien dat scholieren vaker dan in 2016 wekelijks hun saldo checken. Scholieren geven vaker aan dan in 2016 dat hun ouders helpen bij online bankieren.
- Het Nibud adviseert om automatisch een vast bedrag opzij te zetten om te leren sparen. We zien dat als ouders/verzorgers scholieren helpen met sparen, de scholieren vaker zo'n automatisch vast bedrag sparen dan scholieren wier ouders/verzorgers hier niet mee helpen.

Ook zien we een aantal belangrijke aandachtspunten. Hierop adviseren wij het volgende.

Laat kinderen meer 'op=op-gevoel' ervaren

In de afgelopen jaren zijn ouders steeds meer gaan betalen voor hun kinderen. Dat betekent dat kinderen niet alleen rond hoeven te komen van hun eigen zak- en kleedgeld en inkomsten uit baantjes, maar daarbuiten hun ouders ook om (extra) geld kunnen vragen. Tegelijkertijd zegt meer dan de helft van de scholieren geld tekort te komen, wat een stijging is ten opzichte van 2016. Het Nibud vindt het zorgelijk dat ouders vaak

bijspringen. Hierdoor leren kinderen niet goed rondkomen met een bepaald budget. Het Nibud adviseert dat meer ouders hun kinderen (een deel van de) uitgaven zelf laten betalen, zodat zij het 'op=op-gevoel' zelf ervaren.

Maak duidelijke afspraken met je kind over wat hij moet betalen

Belangrijk daarbij is dat er duidelijke afspraken met het kind worden gemaakt over wat hij wel en niet zelf moet betalen en waarin de ouders een bijdrage doen. Een op de drie scholieren heeft geen afspraken met hun ouders gemaakt over de besteding van hun zakgeld. De afspraak die het meeste wordt gemaakt is dat ze helemaal zelf mogen weten waar ze het geld aan uitgeven. Wel positief om te zien is dat het percentage scholieren dat afspreekt om een deel van het geld te sparen is gestegen ten opzichte van 2016, van 11 naar 17 procent.

Geef structureel kleedgeld

Meer scholieren krijgen kleedgeld. Dat is een goede ontwikkeling. Kleedgeld is een goede manier om kinderen te leren omgaan met geld. Wel zien we dat het kleedgeld minder structureel wordt gegeven dan in 2016. Het Nibud vindt het belangrijk dat kinderen op structurele basis kleedgeld krijgen en leren rondkomen van het budget. Daarnaast zien we dat meer meisjes kleedgeld krijgen dan jongens. Wij vinden het belangrijk dat jongens en meisjes even vaak kleedgeld krijgen.

Meer aandacht voor veilig online bankieren

Scholieren beginnen op jongere leeftijd met online bankieren. Ten opzichte van 2016 zien we de veiligheid op een aantal punten teruglopen. Scholieren kijken minder goed of mailtjes van de bank ook echt van de bank afkomstig zijn en loggen minder vaak officieel uit. Ook zien we dat scholieren vaker dan in 2016 aangeven weleens inloggegevens per mail aan iemand verstuurd te hebben. Bijna een kwart van de scholieren vindt het prima als een vriend/kennis voor een paar dagen geld op zijn/haar rekening wil zetten. Termen als phishing, skimmen en malware zijn redelijk bekend. Maar net als in 2016 kent slechts een kwart het begrip geldezels. Digitale fraude kan nog beter onder de aandacht van scholieren gebracht worden door ouders, school en financiële instellingen.

Bereid scholieren tijdig voor op financiële zelfstandigheid

Als jongeren 18 jaar worden zijn ze volgens de wet financieel zelfstandig. Om financieel zelfstandig te kunnen zijn, moeten jongeren een aantal zaken geregeld hebben. Uit dit onderzoek blijkt dat scholieren van 17 en 18 jaar deze zaken niet altijd op orde hebben. 81 procent van de 17- en 18-jarigen heeft een DigiD, maar eigenlijk zouden dit voor alle 17-18-jarigen moeten gelden. 32 procent weet niet wat belastingaangifte is of dat dit kan. Zelfs 32 procent van de 17-18-jarigen wist niet dat dit kon. Ook is het belangrijk voor 18-jarigen dat zij hun eigen geldzaken kunnen organiseren. Dat houdt onder andere in dat scholieren leren zelfstandig hun belangrijke documenten op een overzichtelijke manier te bewaren. Van een op de drie 17-18-jarigen bewaren de ouders echter nog de belangrijke documenten.

Achteraf betalen niet geschikt voor jongeren onder 18

We zien dat 19 procent van de scholieren weleens gebruikmaakt van achteraf betalen (AfterPay/Klarna). Dit percentage is opvallend hoog, aangezien je pas gebruik mag maken van achteraf betalen als je 18 jaar bent. Het is ons niet bekend of dit dan ook met hulp van ouders gebeurt. Achteraf betalen is een online betaalmethode waarmee je in webshops kunt afrekenen. Elke betaalmethode heeft zijn voor- en nadelen. Een voordeel van achteraf betalen is dat je pas betaalt als je het bestelde product hebt ontvangen. Een nadeel is dat er soms kosten aan zijn verbonden én dat je eraan moet denken dat je deze betaling later nog moet doen. Aangezien jongeren minder goed in staat zijn om te plannen, is de kans aanwezig dat ze deze achterafbetaling vergeten. Met als gevolg dat ze te laat betalen en daardoor hoge aanmaningskosten moeten betalen. Het uitgangspunt dat kinderen tot 18 jaar minder goed met deze betaalmethode om kunnen gaan, ligt ook al in de leeftijdsbeperking besloten. Het Nibud adviseert ouders om (samen met hun kind) te kiezen voor een betaalvorm die het beste bij de leeftijd van hun kind past.

Versterken financiële weerbaarheid

Scholieren hebben voldoende inkomsten, maar toch zegt meer dan de helft geld tekort te komen. Dit zou verklaard kunnen worden door de invloed van social media. Dat social media invloed hebben op de manier waarop kinderen en jongeren met geld omgaan, ziet ook Nibud-hoogleraar Wilco van Dijk (Universiteit Leiden): "Het geldtekort zit niet zozeer in de portemonnee, maar vooral tussen de oren. Jongeren kijken naar wat anderen doen en willen ook doen wat anderen doen. Als het dagelijks lijkt alsof anderen meer geld kunnen uitgeven dan jij, frustreert dat."

Uit onderzoek blijkt dat een van de oorzaken die kan leiden tot financiële problemen bij jongeren druk vanuit de sociale omgeving is (Barendregt & Rodenburg, 2013; Van der Schors et al., 2015; Westhof & De Ruig, 2015). Het versterken van de financiële weerbaarheid (leren omgaan met druk uit de sociale omgeving) is zeer belangrijk. Deze rol ligt deels bij ouders, als de belangrijkste financiële opvoeders. Maar financiële opvoeding is niet alleen een taak van ouders, het is ook een maatschappelijke verantwoordelijkheid. Op scholen wordt nog beperkt aandacht aan geldzaken besteed. Een op de vijf van de scholieren geeft aan dat er op school zelfs nog nooit aandacht is besteed aan hoe je met geld moet omgaan. Hier ligt een grote kans, want op school kunnen scholieren met hun klasgenoten en docenten uitwisselen hoe zij met geldzaken omgaan en elkaar stimuleren om (op een betere manier) met geld om te gaan.

1. Inleiding

1.1 Het Nibud Scholierenonderzoek

Het Nibud (Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting) vindt het belangrijk dat jongeren leren omgaan met geld. Met onder andere een website voor scholieren (nibud.nl/scholieren), educatieve materialen, speciale uitgaven voor ouders (bijvoorbeeld *Geldwijzer Kinderen en Scholieren* en *Geldwijzer Bijna 18*) en informatie op de website bereidt het Nibud jongeren voor op hun latere verantwoordelijkheden op dit terrein. De kennis over het gedrag van jongeren ontleent het instituut aan de scholierenonderzoeken die sinds 1984 worden gehouden onder scholieren in het voortgezet onderwijs.

In de scholierenonderzoeken onderzoekt het Nibud hoe scholieren met hun geld omgaan. Daarmee verkeert het Nibud in de unieke positie om over zeer lange tijd trends en ontwikkelingen in beeld te brengen. In 2009 hebben we gekeken hoe het gedrag ten aanzien van geld in de 25 jaar daarvoor is veranderd. Scholieren bleken in verhouding niet veel meer inkomen te hebben, maar waren wel veel meer gaan uitgeven. In 1984 gaven zij ongeveer de helft van hun inkomen uit, in 2009 was dat bijna driekwart. Scholieren waren echte consumenten geworden; ze gaven een groter deel van hun geld uit en de hedendaagse verleidingen waren minder goed te weerstaan.

Om de ontwikkeling van scholieren te blijven volgen, hebben we dit jaar opnieuw het scholierenonderzoek uitgevoerd. Naast actuele onderwerpen als Tikkies komen in dit onderzoek ook de vaste onderwerpen zoals de inkomsten (inclusief bijbaantjes), uitgaven, bankzaken, sparen en lenen terug.

In het onderzoek zijn 1.952 scholieren ondervraagd over hun financiële gedrag en hun financiële situatie. De steekproef is representatief voor leeftijd, geslacht en provincie. Een uitgebreide beschrijving van de onderzoeksopzet en een overzicht van de achtergrondkenmerken staan in bijlage 1.

1.2 Doelstelling

Deze rapportage brengt het financiële gedrag van scholieren in het voortgezet onderwijs in kaart. Het betreft scholieren op vmbo, havo en vwo in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar. Hun inkomsten en uitgaven komen uitgebreid aan bod, evenals hun leen- en spaargedrag. Ook hebben wij aan de scholieren gevraagd wat zij lastig vinden aan omgaan met geld en of zij thuis weleens ervaren dat er geldzorgen zijn.

De gegevens uit dit onderzoek gebruikt het Nibud in educatief materiaal, in de voorlichting aan jongeren en ouders, en in de voorlichting/advisering richting gemeenten en maatschappelijke dienstverlening. Het doel hiervan is eenduidig: de financiële redzaamheid van jongeren verhogen.

1.3 De leerdoelen voor kinderen van 12 tot en met 18 jaar

Het Nibud vindt het belangrijk dat kinderen en scholieren al vroeg leren omgaan met geld. Het uiteindelijke doel is dat zij als volwassenen financieel redzaam zijn. Dat betekent dat ze financieel bewust zijn en beschikken over bepaalde kennis en vaardigheden op het

gebied van financiën. En dat zij weten hoe zij hulp kunnen krijgen als hun kennis en vaardigheden achterblijven.

Wat kinderen zouden moeten leren staat beschreven in de Nibud-leerdoelen en -competenties voor kinderen en jongeren. Er zijn vier leerdoelen: inkomsten verwerven, geldzaken organiseren, verantwoord besteden en voorbereid zijn op (on)voorziene gebeurtenissen. Het Nibud heeft de leerdoelen opgesteld voor kinderen vanaf 6 jaar, omdat kinderen op die leeftijd meestal in groep 3 van de basisschool komen, waar ze 'echt' leren tellen en rekenen.

1.4 Leeswijzer

Dit rapport beschrijft in verschillende hoofdstukken de bevindingen over het financiële gedrag van scholieren met betrekking tot:

- inkomsten (zakgeld, kleedgeld, bijbaantjes en vakantiewerk);
- uitgaven;
- sparen, geld tekort en lenen;
- manieren van betalen (bankzaken);
- omgaan met geld.

Bij de analyse van de vragen is gekeken naar de samenhang met de volgende kenmerken:

- geslacht;
- leeftijd;
- schoolniveau.

Geslacht:

De resultaten zijn uitgesplitst naar geslacht. In de vragenlijst is ook de antwoordcategorie 'anders' meegenomen. Dit hebben 6 respondenten geantwoord. Gezien dit lage aantal is deze categorie in de uitsplitsingen niet meegenomen.

Schoolniveau:

Omdat er te weinig waarnemingen zijn van het praktijkonderwijs kunnen we over deze groep geen uitspraken doen.

De volgende (relevante) significante verschillen worden benoemd:

- verschillen tussen jongens en meisjes, leeftijdsgroepen en schoolniveau;
- verschillen met de resultaten uit 2016.

Exclusief 0:

Bij sommige tabellen staat 'exclusief 0'. Dit betekent dat alleen de groep scholieren is beschreven die bepaald gedrag vertoont of een bepaalde activiteit uitvoert (bijvoorbeeld: geld uitgeeft aan een post). Bij de overige tabellen gaat het om alle scholieren.

2. Inkomen

Het inkomen van een scholier bedraagt gemiddeld 147 euro per maand. Bij het totale inkomen zijn de volgende posten meegenomen: zakgeld, kleedgeld en inkomsten uit bijbaantjes en vakantiewerk. De inkomsten uit vakantiewerk zijn omgerekend naar een maandbedrag. We hebben de scholieren gevraagd of zij nog andere eigen inkomsten hebben, bijvoorbeeld uit de verkoop van tweedehands spullen of het bouwen van websites. Deze inkomsten zijn niet meegenomen in bovenstaand gemiddelde, omdat ze erg kunnen fluctueren.

In vergelijking met 2016 zijn de inkomsten van de scholieren gestegen (in 2016: 112 euro). Het percentage scholieren met zakgeld is gelijk gebleven. Het percentage scholieren dat kleedgeld krijgt is wel gestegen. Het percentage scholieren dat een bijbaan (inclusief betaalde klusjes) of vakantiewerk heeft is ongeveer gelijk gebleven ten opzichte van 2016, namelijk respectievelijk 47 en 40 procent (45 en 42 procent in 2016). De inkomsten uit het bijbaantje zijn echter wel gestegen, van 136 naar 174 euro.

2.1 Totale inkomsten

Tabel 1: Vergelijking inkomsten per maand (exclusief 0) 2016 (n=3.079) en 2020 (n=1.952)

	Totaal 2016 €	Totaal 2016 (%)	Totaal 2020 €	Totaal 2020 (%)
Zakgeld	24	88	31	89
Kleedgeld	56	38	64	50
Bijbaantje	136	47	174	45
Vakantiewerk	41	40	43	42
Totaal	112		147*	

* Dit is niet een totaal van de verschillende inkomsten posten omdat niet alle scholieren al deze inkomsten posten hebben.

Tabel 2: Gemiddeld inkomen per maand, naar leeftijd (n=1.952)

	Jongens €		Meisjes €		Totaal €	
	Gem.	Mediaan	Gem.	Mediaan	Gem.	Mediaan
12 jaar	52	22	81	33	67	25
13 jaar	78	44	106	60	92	51
14 jaar	117	73	120	75	118	73
15 jaar	179	120	144	124	161	122
16 jaar	186	154	197	171	190	158
17 jaar	308	266	262	229	284	239
18 jaar	-	-	-	-	324	259
Totaal	149	83	145	94	147	87

* Let op: "-" betekent laag aantal waarnemingen (n=30).

2.2 Inkomstenbronnen

Net als in 2016 krijgen meer meisjes dan jongens kleedgeld. Het percentage jongens dat kleedgeld krijgt is gestegen van 29 procent naar 41 procent. Onder meisjes is het percentage gestegen van 48 naar 58 procent. Net als in 2016 krijgen meisjes gemiddeld 7 euro minder kleedgeld dan jongens. Als we echter naar de doorsnee (mediaan) kijken, dan zien we geen verschil tussen jongens en meisjes: de ene helft krijgt minder dan 50 euro per maand en de andere meer dan 50 euro per maand.

Tabel 3: Percentage scholieren per inkomstenbron, naar geslacht (n=1.952)

	Jongens %	Meisjes %	Totaal %
Zakgeld	90	87	89
Kleedgeld	41	58	50
Bijbaantje	44	45	45
Vakantiewerk	45	39	42

Tabel 4: Gemiddelde inkomsten per maand per bron, naar geslacht (exclusief 0) (n=1.952)

	Jongens €		Meisjes €		Totaal €	
	Gem.	Mediaan	Gem.	Mediaan	Gem.	Mediaan
Zakgeld	30	22	31	22	31	22
Kleedgeld	69	50	61	50	64	50
Bijbaantje	182	130	166	130	174	130
Vakantiewerk	48	29	38	25	43	25

Het percentage scholieren dat inkomsten heeft uit bijbaantjes en vakantiewerk neemt toe met de leeftijd, terwijl het percentage scholieren dat zakgeld van hun ouders krijgt juist afneemt met de leeftijd. Bij kleedgeld neemt het percentage scholieren dat dit krijgt toe tot 15 jaar en daarna neemt het weer af. Ten opzichte van 2016 zien we vooral een toename onder scholieren van 12 tot en met 15 jaar die kleedgeld krijgen. In 2016 kreeg 17 procent van de 12-jarigen en 44 procent van de 15-jarigen kleedgeld. In 2020 zijn de percentages 40 respectievelijk 63 procent.

Tabel 5: Percentage scholieren met een inkomstenbron, naar leeftijd (n=1.952)

	12 jaar %	13 jaar %	14 jaar %	15 jaar %	16 jaar %	17 jaar %	18 jaar %	Totaal %
Zakgeld	92	94	91	90	84	77	66	89
Kleedgeld	40	45	53	63	46	50	42	50
Bijbaantje	14	25	36	52	72	79	76	45
Vakantiewerk	14	22	33	47	66	83	76	42

In tabel 6 is naar leeftijd weergegeven wat de inkomsten van scholieren zijn per inkomstenbron. Doordat een relatief klein gedeelte per inkomstenbron meer verdient dan de andere scholieren, is het gemiddelde bedrag vaak hoger dan de mediaan. Tot en met de leeftijd van 15 jaar zien we dat het gemiddelde zakgeldbedrag stijgt. Vanaf 16 jaar daalt het gemiddelde zakgeldbedrag.

Het bedrag dat scholieren verdienen met een bijbaantje stijgt met de leeftijd.

Tabel 6: Gemiddelde inkomsten per maand per bron, naar leeftijd (n=1.952)

	12 jaar €		13 jaar €		14 jaar €		15 jaar €	
	Gem.	Mediaan	Gem.	Mediaan	Gem.	Mediaan	Gem.	Mediaan
Zakgeld	25	20	29	22	33	22	38	25
Kleedgeld	68	50	51	50	62	50	78	50
Bijbaantje	-*	-	133	65	131	84	141	104
Vakantiewerk	-	-	30	21	39	17	29	21

* Let op: "-" betekent laag aantal waarnemingen (n=30).

	16 jaar €		17 jaar €		18 jaar €		Totaal €	
	Gem.	Mediaan	Gem.	Mediaan	Gem.	Mediaan	Gem.	Mediaan
Zakgeld	27	22	30	24	30	22	31	22
Kleedgeld	58	50	61	50	65	55	64	50
Bijbaantje	183	156	259	208	320	242	174	130
Vakantiewerk	43	26	65	46	69	42	43	25

2.3 Zakgeld

89 procent van de scholieren krijgt zakgeld. Van hen krijgt 42 procent het zakgeld wekelijks, 39 procent maandelijks en 8 procent als zij het nodig hebben. Ten opzichte van 2016 krijgen scholieren minder vaak maandelijks zakgeld (gedaald van 48 naar 39 procent) en vaker wekelijks (gestegen van 34 naar 42 procent). In 2016 kreeg 6 procent zakgeld als ze het nodig hadden.

Tabel 7: Zakgeldbedragen, naar leeftijd (n=1.952)

	Gemiddelde €	Mediaan €	Range* €
12 jaar	25	20	17-22
13 jaar	29	22	20-22
14 jaar	33	22	22-25
15 jaar	38	25	22-30
16 jaar	27	22	20-25
17 jaar	30	24	22-26
18 jaar	30	22	21-26
Totaal	31	22	20-25

* De range is gebaseerd op de 40e (ondergrens) en 60e (bovengrens) percentiel.

Meer dan de helft van de scholieren (60 procent) krijgt het zakgeld op de bankrekening, bijna een kwart (24 procent) krijgt het contant en 15 procent krijgt het op de bankrekening en contant. Naarmate scholieren ouder worden, krijgen ze het zakgeld minder vaak contant (35 procent van de 12-jarigen versus 7 procent van de 17-18-jarigen). In ons *Nibud Kinderonderzoek 2018* zagen we dat 62 procent van de kinderen van 10-12 jaar het zakgeld contant kreeg. Vanaf het moment dat kinderen naar de middelbare school gaan wordt het geld vaker overgemaakt op de bankrekening.

Aan de scholieren die geen zakgeld ontvangen, is gevraagd waarom ze geen zakgeld krijgen. Een derde van de scholieren (33 procent) geeft aan dat de ouders alles voor ze betalen. In 2016 was dit percentage 31 procent. Daarnaast geeft een groot gedeelte een andere reden. Onder 'anders' wordt onder andere genoemd:

- Ik werk zelf.
- Ik krijg kleedgeld (zit zakgeld bij in).
- Ik ben te oud.
- Mijn ouders vinden dat ik genoeg verdien met mijn bijbaantje.
- Omdat ik 18 ben geworden.
- Mijn ouders vinden dat ik zelf moet werken voor mijn geld.
- Mijn ouders vinden dat ik het zou moeten verdienen en niet zomaar geld krijg.
- Mijn ouders betalen hiermee mijn telefoonabonnement.
- Ik krijg toeslagen/bijslag/tegemoetkoming scholieren.
- Ze willen dat ik ervoor werk.
- Ik krijg geld als ik het nodig heb.

Tabel 8: Reden geen zakgeld (n=224)

	%
Mijn ouders betalen alles zelf voor mij	33
Geen reden. Mijn ouders en ik hebben daar nooit over nagedacht	12
Mijn ouders hebben daar geen geld voor	10
Mijn ouders vinden dat te veel gedoe	4
Mijn ouders denken dat ik dan te veel geld ga uitgeven	3
Mijn ouders vinden mij daar nog te jong voor	2
Dat weet ik niet	5
Anders	33

2.4 Kleedgeld

50 procent van de scholieren krijgt kleedgeld. Dit percentage is gestegen ten opzichte van 2016. Toen kreeg 38 procent kleedgeld. Van de scholieren die kleedgeld ontvangen, krijgt 67 procent het op de bankrekening, 17 procent contant en 16 procent zowel contant als op de bankrekening. Iets meer dan de helft (55 procent) van de scholieren die kleedgeld ontvangen, krijgt dit iedere maand (70 procent in 2016). 40 procent krijgt kleedgeld als ze het nodig hebben (29 procent in 2016) en 5 procent krijgt wekelijks kleedgeld (1 procent in 2016).

We hebben de scholieren gevraagd waar ze hun kleedgeld voor gebruiken (tabel 9). 48 procent geeft aan het geld echt apart te houden voor wanneer ze kleding gaan kopen. Dit percentage is gestegen ten opzichte van 2016. Toen was het 41 procent.

Tabel 9: Wordt het kleedgeld alleen besteed aan kleding en schoenen? (n=969)

	%
Nee, dat geld staat gewoon op mijn rekening/zit in mijn portemonnee. Ik zie wel wat ik er van koop	22
Meestal wel, tenzij ik echt iets moet kopen en verder geen geld heb	29
Ja, dat geld houd ik apart voor als ik kleding ga kopen	48

Net als in 2016 moeten scholieren van hun kleedgeld het meest broeken, shirts/overhemden en truien/vesten kopen.

Tabel 10: Wat er van het kleedgeld betaald moet worden (meerdere antwoorden mogelijk) (n=976)

	%
Broeken	80
Shirts/overhemden	78
Truien/vesten	77
Schoenen	55
Jurken/rokken	48
Accessoires/sieraden	43
Ondergoed	41
Jassen	41
Sokken	40
Zwemkleding	38
Nachtkleding (pyjama)	34
Sportkleding/sportschoenen	34
Feestkleding	31
Tassen	27

De belangrijkste reden waarom scholieren kleedgeld krijgen is dat de ouders willen dat hun kinderen goed met geld leren omgaan (45 procent).

Tabel 11: Reden om kleedgeld te krijgen (n=969)

	%
Omdat mijn ouders willen dat ik goed met geld leer omgaan*	45
Mijn ouders vinden dat ik zelfstandig genoeg ben	21
Ik heb er zelf om gevraagd	19
Mijn ouders vonden dat ik te veel uitgaf aan kleding en geven daarom een vast bedrag	4
Omdat vrienden het ook krijgen	3
Ik weet het niet	6

* Deze stelling vervangt: 'Omdat mijn broer(s) en/of zus(sen) ook kleedgeld krijgen'. Daardoor zijn de resultaten niet meer vergelijkbaar met 2016.

Aan de scholieren die geen kleedgeld ontvangen is gevraagd of zij weten waarom ze geen kleedgeld krijgen. Net als in 2016 is de meest genoemde reden dat de ouders alles zelf voor ze betalen. Dit percentage is gestegen van 44 naar 50 procent.

Antwoorden die bij 'anders' worden gegeven zijn:

- Ik wil het zelf niet: onnodig/onhandig/van mijn ouders krijg ik meer.
- Als ik kleding nodig heb kopen mijn ouders het.
- Ik werk zelf.
- Mijn ouders vinden het niet nodig.

Tabel 12: Reden geen kleedgeld (n=983)

	%
Mijn ouders betalen alles zelf voor mij	50
Geen reden. Mijn ouders en ik hebben daar nooit over nagedacht	20
Mijn ouders vinden mij daar nog te jong voor	8
Dat weet ik niet	4
Mijn ouders denken dat ik dan mijn kleedgeld gebruik voor andere dingen dan kleding*	4
Mijn ouders hebben daar geen geld voor	3
Mijn ouders vinden dat te veel gedoe	2
Anders	9

* Deze stelling vervangt: 'Mijn ouders denken dat ik dan te veel geld aan kleding ga uitgeven' uit 2016.

2.5 Praten over zakgeld/kleedgeld

Ruim driekwart van de scholieren bespreekt met hun ouders wat zij van hun zakgeld/kleedgeld hebben gekocht. Ongeveer twee derde praat met hun ouders over hoeveel zakgeld en/of kleedgeld ze krijgen en wat ze daarvan moeten/mogen betalen. Dat laatste gespreksonderwerp wordt in 2020 vaker als antwoord aangevinkt dan in 2016 (gestegen van 50 naar 62 procent).

Tabel 13: Percentage scholieren dat met hun ouders over zakgeld en/of kleedgeld praat (n=1.798)

Praat jij met je ouders over...	%
Wat je van je zakgeld en/of kleedgeld hebt gekocht*	76
Hoeveel zakgeld en/of kleedgeld je krijgt	64
Wat je van je zakgeld en/of kleedgeld moet/mag betalen	62
Wanneer je je zakgeld en/of kleedgeld krijgt	51
Of je je zakgeld en/of kleedgeld contant krijgt of op je betaalrekening	42
Of je je zakgeld en/of kleedgeld al eerder kan krijgen dan normaal*	34

* In 2020 nieuw toegevoegd.

We hebben de scholieren gevraagd of ze met hun ouders afspraken hebben gemaakt over de besteding van hun zakgeld. Een op de drie heeft hierover geen afspraken gemaakt. De afspraak die het meeste wordt gemaakt is dat ze helemaal zelf mogen weten waar ze het geld aan uitgeven. De afspraak dat er een deel van het geld gespaard moet worden is ten opzichte van 2016 gestegen van 11 naar 17 procent.

Tabel 14: Afspraken met ouders gemaakt over de besteding van het zakgeld (indien afspraken, meerdere antwoorden mogelijk) (n=1.728)

	%
Nee, we hebben geen afspraken gemaakt	31
Ja, we hebben afgesproken dat ik helemaal zelf mag weten waar ik het geld aan uitgeef	29
Ja, we hebben afgesproken wat ik van het geld moet kopen (bijvoorbeeld cadeautjes)	19
Ja, we hebben afgesproken dat ik vertel waar ik het geld aan uitgeef	18
Ja, ik moet een deel van het geld sparen	17
Ja, we hebben afgesproken dat ik sommige dingen (bijv. snoep) niet van het zakgeld mag kopen*	10
Ja, namelijk	<1

* Deze stelling vervangt: 'Ja, we hebben afgesproken wat ik niet van het geld mag kopen (bijv. snoep)' uit 2016.

18 procent vindt dat iedereen meer zakgeld en/of kleedgeld krijgt dan zichzelf. Bijna driekwart van de scholieren (73 procent) houdt zich aan de afspraken die met de ouders zijn gemaakt. Bijna een kwart (23 procent) zegt meer zakgeld/kleedgeld nodig te hebben. Een op de drie scholieren kan altijd om meer geld vragen bij de ouders.

Tabel 15: Stellingen zakgeld/kleedgeld (n=1.798)*

	Oneens %	Niet eens, niet oneens %	Eens %
Iedereen krijgt meer zakgeld en/of kleedgeld dan ik	37	46	18
Ik houd me aan de afspraken die ik met mijn ouders heb gemaakt over zakgeld en/of kleedgeld	6	20	73
Ik heb meer zakgeld en/of kleedgeld nodig dan ik op dit moment krijg	47	31	23
Als mijn zakgeld en/of kleedgeld op is kan ik altijd om meer geld bij mijn ouders vragen	43	27	30

* Alle vier stellingen uit deze tabel zijn nieuw toegevoegd in 2020.

3. Bijbaan en vakantiewerk

Voor scholieren zijn de extra verdiensten uit bijbaantjes en/of vakantiewerk belangrijke inkomsten. Op deze manier kunnen zij zelf hun geld verdienen en sparen voor dure wensen. Als we in dit hoofdstuk spreken van bijbaan, dan worden naast bijbaan ook betaalde klusjes bedoeld. We zien dat ongeveer evenveel scholieren bijbaantjes en/of vakantiewerk hebben als in 2016. Wel is het aantal 12-jarigen met vakantiewerk gestegen. In 2016 deed 7 procent van de 12-jarigen vakantiewerk, terwijl dat nu 14 procent is.

Als we kijken naar geslacht dan zien we enigszins hetzelfde beeld als in 2016. Jongens hebben in 2020 wel iets meer vakantiewerk: 44 procent, tegenover 40 procent in 2016.

Bij de bovenbouw van het vmbo zien we een daling van het aantal scholieren dat vakantiewerk doet: 47 procent, tegen 58 procent in 2016. Scholieren in de bovenbouw van havo en vwo hebben juist vaker vakantiewerk, namelijk respectievelijk 76 en 71 procent (66 en 50 procent in 2016).

Tabel 16: Percentage scholieren met een bijbaantje en vakantiewerk (n=1.952)

	Bijbaantje %	Vakantiewerk %
Leeftijd		
12 jaar	14	14
13-14 jaar	31	28
15-16 jaar	60	55
17-18 jaar	79	82
Geslacht		
Jongen	44	45
Meisje	45	39
Schoolniveau		
Onderbouw	23	21
Bovenbouw vmbo	58	47
Havo/vwo klas 3	45	40
Bovenbouw havo	74	76
Bovenbouw vwo	72	72
Totaal	45	42

3.1 Top 5 bijbaantjes tijdens de schoolweken

Werken in de supermarkt is het populairste bijbaantje onder de werkende scholieren. Het percentage scholieren dat dit doet is flink gestegen: 29 procent, tegen 20 procent in 2016. Vooral onder werkende meisjes is de stijging groot. 27 procent van de werkende meisjes heeft een bijbaantje in de supermarkt, terwijl dit in 2016 nog 18 procent was.

In 2016 was oppassen met 23 procent het populairste bijbaantje, maar dit is nu gedaald naar 18 procent. Ondanks deze daling is het nog steeds het populairste bijbaantje onder werkende meisjes (31 procent), direct gevolgd door werken in de supermarkt.

Onder werkende jongens is werken in de supermarkt het populairst. In 2016 was dat krant bezorgen en werken in de horeca (beide 24 procent). Karweitjes doen is minder populair geworden onder de werkende jongens: 10 procent doet dit, tegen 22 procent in 2016.

Tabel 17: Top 5 bijbaantjes in schoolweken, naar geslacht (exclusief 0) (n=870)

Jongens	% Meisjes	% Totaal	%
Krant bezorgen	28 Oppassen	31 Werken in een supermarkt	29
Werken in supermarkt	31 Werken in supermarkt	27 Krant bezorgen	23
Werken in horeca	19 Krant bezorgen	19 Werken in horeca	19
Karweitjes	10 Werken in horeca	18 Oppassen	18
Werken in een winkel	9 Werken in winkel	15 Karweitjes	13

Met de leeftijd verschuift het type bijbaantje dat veel werkende scholieren hebben. Dit komt ook doordat jonge scholieren nog niet alle soorten werk mogen doen. Vanaf 13 jaar mogen ze officieel een bijbaan hebben. Bij jongere scholieren staat de krant bezorgen op nummer 1. Het percentage 12-jarigen dat dit doet is erg gestegen in vergelijking met 2016: 61 tegen 36 procent. Werken in de supermarkt is de favoriete bijbaan onder scholieren van 15 tot en met 18 jaar. Het bezorgen van de krant als bijbaan is zelfs uit de top 5 verdwenen onder werkende 17- en 18-jarigen.

Tabel 18: Top 5 bijbaantjes in schoolweken, naar leeftijd (exclusief 0) (n=870)

12 jaar	% 13-14 jaar	% 15-16 jaar	% 17-18 jaar	%
Krant bezorgen	61 Krant bezorgen	46 Werken in supermarkt	37 Werken in supermarkt	36
Karweitjes	39 Karweitjes	21 Werken in horeca	23 Werken in horeca	25
Oppassen	29 Oppassen	18 Oppassen	16 Oppassen	22
Werken in supermarkt	10 Werken supermarkt	13 Krant bezorgen	16 Werken in winkel	16
Werken in horeca	10 Werken bij boer	10 Werken in winkel	12 Bijles geven	8

3.2 Uren per bijbaantje

Behalve naar het type bijbaan hebben we in deze vragenlijst ook gevraagd naar het aantal uur dat werkende scholieren besteden aan hun bijbaan. Gemiddeld zijn werkende scholieren 8 uur per week bezig met hun bijbaan. Dit is een lichte stijging in vergelijking met 2016, toen werkende scholieren 7 uur per week aan hun bijbaan besteedden.

Tabel 19: Aantal uren per week dat scholier met bijbaan werkt (exclusief 0) (n=875)

	Bijbaan/klusjes (uren per week)
Leeftijd	
12 jaar	5
13-14 jaar	5
15-16 jaar	8
17-18 jaar	11
Geslacht	
Jongen	8
Meisje	8
Schoolniveau	
Onderbouw	5
Bovenbouw vmbo	8
Havo/vwo klas 3	6
Bovenbouw havo	11
Bovenbouw vwo	9
Totaal	8

3.3 Redenen voor bijbaantje

De werkende scholieren konden meerdere redenen aangeven waarom ze werken. 70 procent geeft aan dat ze een bijbaantje hebben omdat ze graag geld willen verdienen, 65 procent geeft aan dat ze meer geld willen hebben. Andere redenen om een bijbaan te hebben zijn bijvoorbeeld: omdat het leuk is (40 procent) en om werkervaring op te doen (39 procent).

Antwoorden die bij 'anders' worden gegeven zijn onder andere:

- sparen, waarbij opvallend veel scholieren aangaven dat ze sparen voor een opleiding;
- tijdsbesteding;
- sociale contacten;
- gezelligheid/leuk vinden om te werken;
- persoonlijke ontwikkeling/zelfstandigheid.

Tabel 20: Redenen voor bijbaantje (n=870)

	%
Ik wil graag geld verdienen	70
Ik wil meer geld hebben	65
Ik vind werken leuk	39
Ik wil graag werkervaring opdoen	38
Ik moet werken van mijn ouders omdat ze het goed vinden als ik dat doe	28
Anders	4
Ik moet werken van mijn ouders omdat er thuis weinig geld is	3
Weet ik niet	<1

3.4 Andere manier om geld te verdienen

Naast de bijbaantjes, vakantiewerk en betaalde klusjes verdient 59 procent van de scholieren ook op andere manieren geld. De meeste scholieren van deze groep krijgen extra geld van hun familie, zoals tijdens verjaardagen of voor rapporten (85 procent). Daarnaast geeft 21 procent van de scholieren die op andere manieren geld verdienen aan dat ze met dit doen met de verkoop van (tweedehands) spullen.

Antwoorden die bij 'anders' worden gegeven zijn onder andere:

- oppassen;
- toeslagen en vergoedingen, zoals een scholierentegemoetkoming;
- klusjes zoals schoonmaken, dieren verzorgen, in de tuin helpen;
- wedstrijd fluiten en sporttrainingen geven.

Tabel 21: Andere manieren om geld te verdienen (n=1.142)

	%
Extra geld van familie	85
Verkoop (tweedehands) spullen op internet	21
Anders	9
Eigen bedrijf/handeltje	5
Instagram/YouTube	4
Online gokken	3

4. Uitgaven

Scholieren geven iets meer geld uit dan in 2016 aan de categorieën waarnaar we hebben gevraagd. Er zijn geen noemenswaardige grote stijgers of dalers te zien in de uitgaven.

Net als in 2016 geeft 76 procent van de scholieren geld uit aan eten, snoep en drinken, maar het meeste geld gaat naar kleding en schoenen (48 euro per maand). Voor de meeste categorieën zien we dat ouders meer zijn gaan betalen, behalve voor kleding en schoenen. Dit percentage is gedaald van 56 naar 51 procent.

Het percentage scholieren dat iets koopt via internet is ten opzichte van 2016 gedaald van 78 naar 69 procent. 15 procent van de scholieren geeft aan dat zij van hun ouders niets op internet mogen kopen. Het gaat dan voornamelijk om de jongere scholieren.

4.1 De gemiddelde uitgaven per maand van de meest voorkomende uitgavenposten

Tabel 22 toont de meest voorkomende posten waar scholieren hun geld aan besteden. In de eerste twee kolommen staan de percentages scholieren die geld besteden aan de betreffende uitgavenpost voor 2016 en 2020. In de volgende twee kolommen staan de gemiddelde bedragen die zij daar per maand aan besteden voor 2016 en 2020.

Het percentage scholieren dat zelf geld uitgeeft aan de volgende posten is gedaald:

- cadeaus;
- uitgaan;
- dagje uit;
- mobiele telefoon;
- vakantie.

Het percentage scholieren dat zelf geld uitgeeft aan de volgende posten is gestegen:

- kleding en schoenen;
- sport/hobby/muziekles;
- abonnement.

Tabel 22: De meest voorkomende uitgavenposten van scholieren (n=1.952)

	Geeft hier zelf geld aan uit %		Uitgaven per maand (excl. 0) €	
	2016	2020	2016	2020
Eten, snoep en drinken (bijvoorbeeld voor in de pauze)	76	76	11	15
Cadeaus voor anderen (a)	69	64	9	11
Spel(computer), games, apps, in-app aankopen (b)	62	62	16	14
Sieraden en accessoires	52	51	7	12
Kleding en schoenen	42	48	40	48
Uitgaan, café, discotheek, festival, concert (c)	68	47	16	24
Dagje uit (bijvoorbeeld zwembad, pretpark, dierentuin, bioscoop) (d)	49	40	11	16
Boeken, bordspellen, speelgoed (e)		37		10
Mobiele telefoon (kosten voor internet, sms, bellen) (f)	38	30	11	14
Shampoo/douchegel/make-up (g)	44	21	9	12
Abonnement (bijvoorbeeld op Netflix, Spotify, tijdschrift) (h)	13	20	8	10
Vakantie	25	19	37	37
Sport/hobby/muziekles	13	17	27	24
Schoolspullen en schoolboeken	16	16	7	15

* *Wijzigingen ten opzichte van 2016. Benaming categorie in 2016:*

(a) *Cadeaus*

(b) *(Spel)computer, games*

(c) *Uitgaan, café, discotheek, bioscoop*

(d) *Recreatie, dagje uit (bijvoorbeeld zwembad, dierentuin)*

(e) *Nieuwe categorie*

(f) *Mobiele telefoon (verbruikskosten)*

(g) *Persoonlijke verzorging*

(h) *Abonnement (bijvoorbeeld op tijdschrift)*

4.2 Verschillen in bestedingen tussen jongens en meisjes

Bij zowel jongens als meisjes is 'eten, snoep en drinken' een van de populairste uitgavenposten. Van alle jongens geeft 77 procent geld uit aan spel(computer) en games. Ruim twee derde van de meisjes geeft geld uit aan sieraden en accessoires en cadeaus.

Er zit weinig verschil tussen jongens en meisjes wat betreft zelf geld uitgeven aan dagjes uit, mobiele telefoon, eten, snoep en drinken, sport, hobby en muziekles, abonnementen en boeken, bordspellen en speelgoed, vakantie en schoolspullen en schoolboeken.

Jongens en meisjes verschillen vooral in de uitgaven die zij doen aan:

- kleding en schoenen;

- shampoo/douchegel/make-up;
- sieraden en accessoires;
- uitgaan, café, discotheek, bioscoop;
- cadeaus;
- spel(computer), games.

Tabel 23: De meest voorkomende uitgavenposten, naar geslacht (n=1.952)

	Geeft hier zelf geld aan uit %		Uitgaven per maand (excl. 0) €	
	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes
Kleding en schoenen	39	57	53	46
Shampoo/douchegel/make-up	12	31	15	11
Sieraden en accessoires	31	72	20	9
Dagje uit (bijvoorbeeld zwembad, pretpark, dierentuin, bioscoop)	39	40	16	16
Uitgaan, café, discotheek, festival, concert	44	50	26	22
Mobiele telefoon (kosten voor internet, sms, bellen)	30	30	14	14
Cadeaus voor anderen	59	70	11	11
Eten, snoep en drinken (bijvoorbeeld voor in de pauze)	74	78	16	14
Spel(computer), games, apps, in-app aankopen	77	47	16	11
Sport/hobby/muziekles	17	17	21	27
Abonnement (bijvoorbeeld op Netflix, Spotify, tijdschrift)	20	20	12	8
Boeken, bordspellen, speelgoed	36	38	9	11
Vakantie	18	20	32	41
Schoolspullen en schoolboeken	14	18	13	16

4.3 Verschillen in bestedingen tussen de verschillende leeftijden

Naarmate scholieren ouder worden gaan ze aan alle zaken meer geld uitgeven, behalve aan sieraden en accessoires, snoep, eten en drinken en spelcomputers en games. Eten, snoep en drinken staan bij elke leeftijd op nummer 1.

Tabel 24: Percentage scholieren dat zelf geld uitgeeft aan de uitgavenposten, naar leeftijd (n=1.952)

	12 jaar %	13-14 jaar %	15-16 jaar %	17-18 jaar %
Kleding en schoenen	32	41	56	66
Shampoo/douchegel/make-up	14	18	23	35
Sieraden en accessoires	42	44	56	69
Dagje uit (bijvoorbeeld zwembad, pretpark, dierentuin, bioscoop)	22	27	50	74
Uitgaan, café, discotheek, festival, concert	20	34	61	82
Mobiele telefoon (kosten voor internet, sms, bellen)	16	23	37	49
Cadeaus voor anderen	43	56	75	88
Eten, snoep en drinken (bijvoorbeeld voor in de pauze)	73	69	82	86
Spel(computer), games, apps, in-app aankopen	61	55	67	70
Sport/hobby/muziekles	10	16	18	25
Abonnement (bijvoorbeeld op Netflix, Spotify, tijdschrift)	9	16	25	37
Boeken, bordspellen, speelgoed	40	33	35	51
Vakantie	13	12	19	48
Schoolspullen en schoolboeken	8	15	17	25

4.4 Wie betaalt wat?

We hebben de scholieren gevraagd wie bepaalde uitgavenposten betaalt: de scholier zelf of de ouders. Schoolspullen en schoolboeken komen in 82 procent van de gevallen voor rekening van de ouders. Ook de vakantie (75 procent), shampoo (75 procent) en sport, hobby en muziekles (72 procent) worden vaak door de ouders betaald. De uitgavenposten die het meest zelf worden betaald zijn eten, snoep en drinken (51 procent) en spel(computer) en games (41 procent).

Tabel 25: Percentage wie welke uitgaven betaalt (n=1.952)

	Ik betaal alles zelf	Ik en mijn ouders betalen samen	Mijn ouders betalen alles	Ik geef hier geen geld aan uit
	%	%	%	%
Kleding en schoenen	16	32	51	<1
Shampoo/douchegel/make-up	5	17	75	4
Sieraden en accessoires	30	21	27	22
Dagje uit (bijvoorbeeld zwembad, pretpark, dierentuin, bioscoop)	10	30	58	2
Uitgaan, café, discotheek, festival, concert	25	22	25	28
Mobiele telefoon (kosten voor internet, sms, bellen)	12	18	67	4
Cadeaus	33	32	34	2
Eten, snoep en drinken (bijvoorbeeld voor in de pauze)	51	26	20	4
Spel(computer), games, apps, in-app aankopen	41	21	16	22
Sport/hobby/muziekles	5	12	72	11
Abonnement (bijvoorbeeld op Netflix, Spotify, tijdschrift)	8	12	62	18
Boeken, bordspellen, speelgoed	12	25	44	19
Vakantie	4	15	75	6
Schoolspullen en schoolboeken	3	13	82	2

Naarmate de scholieren ouder worden daalt het percentage ouders dat de uitgaven volledig betaalt. Ten opzichte van 2016 betalen ouders vaker alles. Dit geldt voor de volgende categorieën:

- sieraden en accessoires: gestegen van 12 naar 27 procent;
- recreatie, dagje uit: gestegen van 47 naar 58 procent;
- uitgaan: gestegen van 20 naar 25 procent;
- mobiele telefoon: gestegen van 58 naar 67 procent;
- cadeaus: gestegen van 29 naar 34 procent;
- spel(computer), games: gestegen van 5 naar 16 procent;
- abonnement (bijvoorbeeld op Netflix, Spotify, tijdschrift): gestegen van 35 naar 62 procent;
- vakantie: gestegen van 67 naar 75 procent.

Ouders betalen alleen minder aan kleding en schoenen ten opzichte van 2016. Dit percentage is gedaald van 56 naar 51 procent.

4.5 Kosten telefoon

67 procent van de ouders betaalt de verbruikskosten van de telefoon. Ten opzichte van 2016 betalen ouders vaker de telefoon. Dit percentage is ten opzichte van 2016 gestegen van 14 naar 29 procent. De scholier zelf betaalt de telefoon minder vaak dan in 2016. Dit percentage is gedaald van 32 naar 23 procent. Er zijn nu ook minder scholieren die aangeven dat de telefoon bij het abonnement zat: 4 procent, tegenover 11 procent in 2016.

Tabel 26: Wie betaalt de aanschaf van de smartphone, naar leeftijd (n=1.952)

	12 jaar	13-14 jaar	15-16 jaar	17-18 jaar	Totaal
	%	%	%	%	%
Ik heb de oude telefoon van mijn vader, moeder, broer of zus gekregen	30	17	11	7	16
Ikzelf	6	17	29	48	23
Mijn ouders	30	36	26	11	29
Ik heb mijn telefoon cadeau gekregen (bijvoorbeeld voor verjaardag/Sinterklaas/rapport)	21	16	10	9	14
Ik heb een deel betaald en mijn ouders hebben een deel betaald	9	9	18	20	14
De telefoon zat bij mijn abonnement en ik hoefde niks bij te betalen	3	4	4	3	4
Ik heb geen telefoon (n=4)	0	0	<1	0	< 1
Anders	2	<1	1	2	1

4.6 Aankopen via internet

69 procent van de scholieren koopt weleens iets via internet. Dit percentage is gedaald ten opzichte van 2016, toen nog 78 procent dit deed. De daling is het grootst onder scholieren van 14 jaar en jonger. 15 procent van de scholieren geeft aan dat zij van hun ouders niets op internet mogen kopen, wat een stijging is ten opzichte van 2016 (5 procent). Het gaat dan vooral om de scholieren van 12 tot en met 14 jaar.

Tabel 27: Aankopen doen via internet (n=1.952)

	12 jaar	13-14 jaar	15-16 jaar	17-18 jaar	Totaal
	%	%	%	%	%
Ja, dat doe ik regelmatig	14	18	36	49	27
Ja, weleens gedaan	33	43	43	44	42
Nee, dat mag ik niet van mijn ouders	36	18	7	<1	15
Nee, ik mag het wel, maar (nog) niet gedaan	15	18	12	5	14
Nee, andere reden	3	2	1	<1	2

Met het toenemen van de leeftijd doen meer scholieren aankopen via internet. Van de 13- en 14-jarigen koopt 38 procent nooit iets via internet (in 2016: 27 procent), tegen 7 procent van de 17- en 18-jarigen. Meer meisjes dan jongens doen internetaankopen (73 procent van de meisjes versus 66 procent van de jongens).

De populairste producten die scholieren via internet kopen zijn kleding en schoenen (67 procent), games en/of spellen voor de (spel)computer (34 procent) en accessoires/sieraden (32 procent). Er zijn duidelijke verschillen tussen jongens en meisjes in producten die online worden gekocht. De producten waarin jongens en meisjes niet verschillen zijn telefoon, muziek en/of films, beltegoed, lidmaatschap van een sportdienst en online gokken.

Tabel 28: Internetaankopen, naar geslacht (n=1.328)

	Jongens	Meisjes	Totaal
	%	%	%
Kleding en/of schoenen	49	80	67
Games en/of spellen voor de (spel)computer	55	14	34
Accessoires/sieraden	14	48	32
Elektronica	38	13	25
Online games*	32	9	20
Telefoon	19	16	18
Betaalde apps (in-app aankopen)	19	8	14
Boeken	11	17	14
Vakantie	9	14	12
Muziek en/of films	10	9	9
Beltegoed	8	7	7
Lidmaatschap sportdienst	3	3	3
Online gokken	2	<1	1
Anders	5	3	4

* *Lidmaatschap/abonnement/geld/attributen/levels et cetera.*

De meeste scholieren doen hun internetaankopen via iDEAL, met hun eigen bankrekening (72 procent) of met die van hun ouders (22 procent). Scholieren doen nu vaker internetaankopen met iDEAL dan in 2016, toen 55 procent dit deed. Van de 13- en 14-jarigen gebruikt 56 procent iDEAL met hun eigen bankrekening, tegen 92 procent van de 17- en 18-jarigen.

Tabel 29: Manieren van betalen via internet (n=1.349)

	12 jaar	13-14 jaar	15-16 jaar	17-18 jaar	Totaal
	%	%	%	%	%
Via iDEAL eigen bankrekening	56	56	80	92	72
Via iDEAL van mijn ouders	33	28	17	12	22
Door achteraf een rekening te ontvangen en te betalen (zoals AfterPay)	2	9	8	13	9
Via de creditcard van mijn ouders	7	8	7	6	7
Via PayPal	6	9	7	14	9
Ik betaal niet zelf als ik iets online koop. Mijn ouders regelen de betaling dan	18	16	7	2	11
Anders	2	1	<1	-	1

5. Sparen

Van alle scholieren spaart 81 procent. In 2016 was dit 93 procent. Deze percentages zijn niet meer goed te vergelijken omdat het antwoord 'Ja, ik spaar wel maar heb het geld meestal snel weer nodig' in 2020 niet is meegenomen. Waarschijnlijk lag daardoor het percentage in 2016 hoger.

De verdeling van meisjes en jongens onder sparende scholieren is gelijk, net als in 2016. Wel is er verschil naar leeftijd, anders dan in 2016. Het percentage 17-18-jarigen dat spaart is met 93 procent het hoogst.

Tabel 30: Percentage scholieren dat spaart, naar geslacht en leeftijd (n=1.577)

	%
Geslacht	
Jongens	81
Meisjes	81
Leeftijd	
12 jaar	78
13-14 jaar	78
15-16 jaar	81
17-18 jaar	93
Totaal	81

5.1 Manieren van sparen

De meeste sparende scholieren sparen geen vast bedrag, maar alleen het bedrag dat ze overhouden (46 procent). Hoe ouder ze zijn, hoe meer sparende scholieren een vast bedrag én wat ze overhouden opzijleggen. Tegelijkertijd zien we dat naarmate ze ouder worden, minder sparende scholieren alléén (automatisch) een vast bedrag opzijleggen.

Tabel 31: Manieren waarop scholieren sparen, naar leeftijd (n=1.577)

	12 jaar %	13-14 jaar %	15-16 jaar %	17-18 jaar %	Totaal %
Ik spaar (automatisch) een vast bedrag	32	34	29	22	31
Ik spaar alleen wat ik overhoud	55	50	42	38	46
Ik spaar een vast bedrag en wat ik overhoud	13	16	29	40	23

In het spaargedrag van meisjes en jongens zien we geen grote verschillen. Sparende scholieren die een vast bedrag én wat ze overhouden opzijleggen, hebben een hoger spaarbedrag per maand (82 euro) dan andere sparende scholieren.

Tabel 32: Spaarbedrag per maand, naar manieren waarop scholieren sparen (exclusief 0) (n=1.063)

	Gemiddeld per maand €
Ik spaar (automatisch) een vast bedrag	46
Ik spaar alleen wat ik overhoud	39
Ik spaar een vast bedrag en wat ik overhoud	82

Sparende scholieren die structureel sparen hebben meer spaargeld.

Tabel 33: Totaal aan spaargeld, naar manieren waarop scholieren sparen (exclusief 0) (n=725)

	Totaal spaargeld €
Ik spaar (automatisch) een vast bedrag	1.812
Ik spaar alleen wat ik overhoud	995
Ik spaar een vast bedrag en wat ik overhoud	1.770

5.2 Hoe sparen scholieren?

De meeste sparende scholieren sparen op een bank-/spaarrekening. Met name een bankrekening waarvan scholieren zelf geld kunnen opnemen wordt vaak genoemd. Hoe ouder de sparende scholieren worden, hoe minder populair de spaarpot wordt.

Onder de categorie 'anders' geven sparende scholieren onder andere de volgende antwoorden:

- beleggen;
- aandelen;
- familie spaart voor mij.

Tabel 34: Hoe sparen scholieren, naar geslacht en leeftijd (n=1.577)

	Jongens %	Meisjes %	12 jaar %	13-14 jaar %	15-16 jaar %	17-18 jaar %	Totaal %
Bankrekening waar ik zelf geld van kan opnemen	53	45	30	53	54	45	49
Aparte spaarrekening, waar ik zelf geld van kan opnemen	33	29	19	23	36	54	31
Spaarpot	25	34	50	33	22	19	30
Aparte spaarrekening, waar ik <i>niet</i> zelf geld van kan opnemen	27	29	26	27	30	31	28
Anders	1	1	0	1	1	1	1

5.3 Redenen om niet te sparen

19 procent van de scholieren spaart niet. Van deze scholieren geeft 38 procent aan dat ze te makkelijk geld uitgeven en dat het daarom niet lukt om te sparen.

Bij de categorie 'anders' vullen scholieren in dat hun ouders of andere familieleden vaak voor hen sparen. Scholieren geven ook aan dat ze geen vast spaardoel hebben of niet bewust sparen.

Tabel 35: Redenen om niet te sparen (n=375)

	%
Ik heb te weinig geld om te kunnen sparen	38
Het lukt mij niet. Ik geef het geld te makkelijk uit	28
Ik geef het geld liever nu uit	22
Ik weet niet waarvoor ik zou moeten sparen	20
Anders	10

5.4 Spaarbedrag per maand

Van de scholieren die sparen, weet 67 procent welk bedrag ze ongeveer per maand sparen.

Van deze groep sparen jongens meer dan meisjes, respectievelijk 59 en 47 euro. Ook zien we een verschil naar leeftijd: hoe ouder, des te meer wordt er gespaard. Vooral 17- en 18-jarigen sparen meer dan dezelfde groep in 2016: gemiddeld 114 euro per maand, tegenover 89 euro in 2016.

Tabel 36: Spaarbedrag per maand, naar geslacht en leeftijd (exclusief 0) (n=1.047)

	Gemiddelde €	Mediaan €
Geslacht		
Jongens	59	25
Meisjes	47	20
Leeftijd		
12 jaar	22	10
13-14 jaar	29	15
15-16 jaar	57	30
17-18 jaar	114	100
Totaal	52	25

5.5 Totaalbedrag aan spaargeld

Van de scholieren die sparen, vertelt 46 procent hoeveel spaargeld ze hebben. 31 procent wil dit liever niet zeggen en 24 procent weet niet hoeveel spaargeld ze hebben. Sparende scholieren hebben een gemiddeld spaartegoed van 1.392 euro. Dit is minder dan in 2016, toen scholieren gemiddeld 1.641 euro aan spaargeld hadden. De ene helft van de scholieren met spaargeld heeft minder dan 500 euro gespaard, de andere helft meer dan 500 euro. In 2016 lag de mediaan nog op 600 euro. 17- en 18-jarigen sparen meer dan jongere scholieren.

Tabel 37: Totaalbedrag aan spaargeld, naar leeftijd, geslacht en schoolniveau (exclusief 0) (n=710)

		Gemiddelde €	Mediaan €
Leeftijd	12 jaar	1.184	213
	13-14 jaar	1.035	372
	15-16 jaar	1.313	603
	17-18 jaar	2.434	1.500
Geslacht	Jongens	1.483	500
	Meisjes	1.299	548
Schoolniveau	onderbouw	1.006	315
	Vmbo bovenbouw	1.110	400
	Havo/vwo klas 3	719	430
	Bovenbouw havo	1.856	1.000
	Bovenbouw vwo	2.255	1.500
Totaal		1.392	500

5.6 Spaardoelen

De helft van de sparende scholieren geeft aan dat ze sparen voor later. Ook is sparen om geld achter de hand te hebben populair (40 procent). Daarnaast geven veel sparende scholieren aan dat ze sparen verstandig vinden (36 procent). Als scholieren aangeven dat ze sparen om iets te kopen wat ze willen hebben, dan worden spullen genoemd zoals een laptop, telefoon en computer. Doelen die minder vaak worden genoemd zijn: sparen voor vakantie, omdat het moet van ouders of omdat iets kapotgaat.

Onder de categorie 'anders' worden antwoorden genoemd zoals:

- rijlessen;
- tussenjaar (taalreis, wereldreis, jaar in Amerika studeren);
- genoeg geld om op terug te vallen.

Tabel 38: Spaardoelen, naar geslacht en leeftijd (n=1.577)

	Jongens	Meisjes	12 jaar	13-14 jaar	15-16 jaar	17-18 jaar	Totaal
	%	%	%	%	%	%	%
Voor later (bijvoorbeeld studie, op jezelf gaan wonen, eigen bedrijf, een huis)	44	52	36	39	55	73	49
Zodat ik altijd geld heb om iets te kopen (op een moment dat ik iets wil)	41	38	29	38	42	49	40
Omdat ik sparen verstandig vind	31	41	24	27	40	63	36
Om iets te kunnen kopen wat ik graag wil hebben (bijvoorbeeld kleding, telefoon, laptop, spullen voor hobby)	31	29	33	25	33	32	30
Niet echt een reden, ik hou gewoon geld over	23	23	17	21	25	28	23
Voor als er iets kapotgaat, of als ik iets kwijtraak	18	16	9	14	20	26	17
Omdat het moet van mijn ouders	18	13	18	15	17	11	16
Voor vakantie	10	16	2	6	16	38	13
Anders	2	3	0	2	3	3	2

5.7 Spaarpotjes

Bij 43 procent van de scholieren staat het spaargeld op een spaarrekening en het geld dat ze nodig hebben op een betaalrekening. Bijna een kwart van de scholieren heeft al hun geld samen op een betaalrekening staan. Maar 14 procent van de scholieren gebruikt verschillende soorten potjes voor bijvoorbeeld kledinggeld en zakgeld. De overige scholieren gebruiken de bovengenoemde methodes niet.

Tabel 39: Spaarpotjes (n=1.952)

	%
Alleen het geld dat ik nodig heb staat op mijn betaalrekening. Mijn spaargeld staat op mijn spaarrekening	43
Al mijn geld staat op mijn betaalrekening (spaargeld, kledinggeld, zakgeld, etc.)	24
Ik heb verschillende potjes aangemaakt voor mijn geld. Bijvoorbeeld eentje voor mijn zakgeld, eentje voor mijn kledinggeld	14
De bovenstaande situaties passen helemaal niet bij mij	19

5.8 Spaarplan

We vroegen de scholieren of zij weleens een overzicht maken van hun inkomsten en uitgaven. 31 procent van de scholieren heeft hier nog nooit aan gedacht en 22 procent vindt dit niet nodig. Sommige scholieren rekenen dit ook ongeveer uit in hun hoofd (19 procent). Scholieren die wel een overzicht maken van hun inkomsten en uitgaven doen dat zelf (14 procent) of met hun ouders (12 procent).

Onder de categorie 'anders' worden onder andere de volgende antwoorden gegeven:

- weleens gedaan;
- doet de app van de bank;
- te veel moeite.

Hoe ouder ze zijn, hoe vaker scholieren zelf een overzicht maken en hoe minder vaak ze dit met hun ouders doen. Ook zien we dat jongere scholieren er minder vaak aan denken om een overzicht van inkomsten en uitgaven te maken.

Tabel 40: Overzicht van inkomsten en uitgaven, naar leeftijd (n=1.969)

	12 jaar	13-14 jaar	15-16 jaar	17-18 jaar	Totaal
	%	%	%	%	%
Nee, nog nooit aan gedacht	41	34	28	15	31
Nee, dat vind ik niet nodig	22	21	22	24	22
Nee, dat reken ik ongeveer in mijn hoofd uit	13	17	21	27	19
Ja, dat doe ik zelf	9	12	16	25	14
Ja, mijn ouders helpen me hiermee	15	15	11	3	12
Anders	1	1	3	7	2

We waren ook benieuwd of scholieren weleens uitrekenen hoeveel ze per week/maand moeten sparen om iets te kopen of te doen wat ze willen. 34 procent van de scholieren maakt zo'n spaarplan weleens, 17 procent heeft hier echter nooit aan gedacht. 15 procent geeft aan dat de ouders meehelpen aan een spaarplan. Ook hier zien we de trend dat hoe ouder ze zijn, hoe vaker scholieren zelf een spaarplan maken en hoe minder vaak hun ouders hieraan meehelpen.

Bij de categorie 'anders' kwamen we antwoorden tegen zoals:

- af en toe;
- ik heb al genoeg spaargeld om te kopen wat ik wil;
- kan via de app van de bank.

Tabel 41: Spaarplan (n=1.952)

	%
Ja, dat doe ik zelf	34
Nee, nog nooit aan gedacht	17
Ja, mijn ouders helpen hiermee	15
Nee, ik heb nog nooit een spaardoel gehad waarbij dat nodig/handig is	12
Nee, dat reken ik ongeveer in mijn hoofd uit	11
Nee, ik zie wanneer ik mijn spaardoel bij elkaar heb gespaard	11
Anders	<1

Als de scholieren een spaarplan hebben, kan 60 procent zich aan dit plan houden. 40 procent zegt dat dit soms lukt en 2 procent houdt zich nooit aan dit plan. Hoe ouder de scholieren zijn, hoe vaker ze zich aan het spaarplan houden.

Tabel 42: Spaarplan bijhouden, naar leeftijd (n=955)

	12 jaar %	13-14 jaar %	15-16 jaar %	17-18 jaar %	Totaal %
Vaak	52	54	65	71	59
Soms	44	44	34	28	39
Nooit	4	2	2	1	2

6. Geld tekort

Vergeleken met 2016 zijn er meer scholieren die geld tekortkomen. 45 procent van de scholieren komt nooit geld tekort, terwijl dit in 2016 nog 57 procent was. 43 procent van de scholieren komt soms geld tekort, tegen 35 procent in 2016. Ook het aantal scholieren dat vaak geld tekortkomt is licht gestegen: 12 procent, tegen 8 procent in 2016. 17- en 18-jarigen komen minder vaak geld tekort dan jongere scholieren

Tabel 43: Percentage scholieren dat weleens geld tekortkomt (n=1.952)

	Totaal %
Nooit	45
Soms	43
Vaak	12

Scholieren die weleens geld tekortkomen sparen minder vaak (73 procent) dan scholieren die nooit geld tekortkomen (90 procent).

6.1 Wat doen scholieren als ze geld tekortkomen?

Scholieren kunnen meerdere dingen doen als zij geld tekortkomen. 43 procent geeft aan dat ze extra geld vragen aan hun ouders. Andere activiteiten die scholieren ondernemen als ze geld tekortkomen zijn klusjes doen of werken (21 procent) en hun spaargeld gebruiken (17 procent). Weinig scholieren die geld tekortkomen lenen geld van anderen (7 procent) of gokken (2 procent). 42 procent van de scholieren die geld tekortkomen geeft aan dat ze niks doen in deze situatie.

Onder de categorie 'anders' geven scholieren aan dat ze vaak wachten totdat ze hun loon hebben ontvangen, of om een voorschot vragen.

Naarmate ze ouder worden vragen scholieren die geld tekortkomen minder vaak geld aan hun ouders. Ook doen oudere scholieren, in vergelijking met jongere scholieren, vaker niks als ze geld tekortkomen.

Tabel 44: Activiteiten die scholieren ondernemen als ze geld tekortkomen, naar leeftijd (exclusief 0) (n=1.076)

	12 jaar %	13-14 jaar %	15-16 jaar %	17-18 jaar %	Totaal %
Ik vraag extra geld aan mijn ouders	54	46	41	23	43
Ik leen geld van anderen	2	7	8	11	7
Ik doe niks, op = op	31	37	48	59	42
Ik gebruik mijn spaargeld	8	16	19	37	17
Ik ga klusjes doen of werken om meer geld te verdienen	21	19	22	24	21
Ik gok online (bijvoorbeeld TOTO, Unibet)	0	4	2	0	2
Ik verkoop (oude) spullen	9	14	10	12	12
Anders	5	2	2	2	2

6.2 Thuis geld tekort

56 procent van de scholieren geeft aan dat zij klasgenoten hebben die thuis weinig geld hebben, terwijl 16 procent van de scholieren aangeeft dat er bij henzelf thuis weinig geld is. In 2016 zeiden minder scholieren dat ze thuis weinig geld hadden (8 procent). Ook waren er meer scholieren die het eens waren met de stelling dat ze thuis genoeg geld hadden: 69 procent, tegen 57 procent nu.

Tabel 45: Stellingen over geld thuis (n=1.952)

	Oneens %	Niet eens, niet oneens %	Eens %
Ik heb klasgenoten die thuis weinig geld hebben	13	31	56
Bij mij thuis hebben we weinig geld	59	25	16
Mijn ouders/verzorgers zeggen vaak dat ze geld tekortkomen	61	22	17
Bij mij thuis hebben we genoeg geld	15	28	57

6.3 Geldzorgen bij ouders

19 procent van de scholieren merkt regelmatig of vaak dat hun ouders zich zorgen maken over geld, tegen 9 procent in 2016. Het grootste gedeelte van de scholieren geeft aan soms (47 procent) of nooit (34 procent) zorgen bij hun ouders op te merken. In 2016 waren er meer scholieren die nooit zorgen opmerkten (42 procent).

Tabel 46: Percentage scholieren dat merkt dat ouders/verzorgers zich zorgen maken (n=1.952)

	Totaal %
Nooit	34
Soms	47
Regelmatig	10
Vaak	4
Weet ik niet	5

Scholieren die aangeven dat er bij hen thuis weinig geld is merken vaker dat hun ouders zich zorgen maken over geld (64 procent) dan scholieren die dit niet aangeven (10 procent).

7. Lenen

In 2020 geven scholieren minder vaak aan te lenen dan in 2016. Leende in 2016 nog 45 procent van de scholieren, in 2020 is dit 23 procent. Dit kan te maken hebben met het gebruik van Tikkies, waardoor scholieren mogelijk minder het gevoel hebben dat zij lenen. Net als in 2016 lenen scholieren in de eerste plaats voor eten en drinken. In 2020 lenen evenveel scholieren van hun ouders als in 2016 (respectievelijk 39 en 40 procent) maar minder van vrienden (van 76 procent naar 61 procent) en van klasgenoten (van 47 procent naar 25 procent).

7.1 Percentage scholieren dat weleens leent

Van de scholieren leent 23 procent weleens geld van anderen. Het percentage dat leent is gedaald van 45 procent in 2016 naar 23 procent in 2020. 12-jarigen lenen minder vaak van anderen dan 18-jarigen, namelijk 16 tegen 25 procent. Er is geen verschil tussen jongens en meisjes.

Dit jaar is een nieuwe vraag meegenomen: 'Leen je weleens geld aan iemand?'. 67 procent van de scholieren doet dit weleens. 32 procent leent nooit van en/of aan anderen. Het overgrote deel van de scholieren geeft aan dat zij hun uitgeleende geld ook terugvragen (95 procent).

Tabel 47: Leengedrag (n=1.952)

	Geld lenen van iemand	Geld lenen aan iemand
Vaak	2	11
Soms	21	56
Nooit	77	34

Tabel 48: Percentage scholieren dat uitgeleend geld terugvraagt (n=1.280)

	%
Vaak	59
Soms	36
Nooit	6

7.2 Van wie lenen scholieren?

De belangrijkste financiers van de scholieren zijn:

	2016	2020
1. Vrienden	76 procent	61 procent
2. Klasgenoten	47 procent	25 procent
3. Ouders	40 procent	39 procent
4. Broers/zussen	16 procent	22 procent
5. Andere familieleden	1 procent	10 procent

Jongens lenen vaker van klasgenoten dan meisjes (32 versus 18 procent).

7.3 Lenen, geld tekort en sparen

Van de scholieren die vaak geld tekortkomen, leent 44 procent, tegen 14 procent van de scholieren die nooit geld tekortkomen.

Tabel 49: Percentage scholieren dat weleens geld leent, naar mate waarin scholieren geld tekortkomen (n=1.952)

Leen je wel eens geld van anderen?	Kom je weleens geld tekort?			Totaal %
	Vaak %	Soms %	Nooit %	
Ja (vaak/soms)	44	26	14	23
Nee, nooit	56	74	87	77

Scholieren die nooit geld lenen van anderen sparen vaker een vast bedrag per maand dan scholieren die weleens geld lenen van anderen.

Tabel 50: Percentage scholieren dat weleens geld leent, naar spaargedrag (n=1.952)

Sparen	Leen je weleens geld van anderen?		Totaal %
	Ja (vaak/soms) %	Nee, nooit %	
Nee, ik spaar zelf niet	19	19	19
Ja, ik spaar (automatisch) een vast bedrag	24	28	25
Ja, ik spaar wat ik overhoud	38	35	37
Ja, ik spaar een vast bedrag en wat ik overhoud	19	17	19

7.4 Leendoelen

Verreweg het belangrijkste leendoel van de scholieren is eten en drinken. Dit was ook zo in 2016.

Tabel 51: Leendoelen, naar geslacht (n=446)

	Totaal %
Snacks, snoep en drinken (bijvoorbeeld voor in de pauze)	65
Uitgaan, café, discotheek, festival, concert	15
Kleding of schoenen	12
Dagje uit (bijvoorbeeld zwembad, dierentuin, bioscoop)*	11
Shampoo/douchegel/make-up	6
Cadeaus voor anderen	9
(Spel)computer, games, apps, in-app aankopen	9
Sieraden en accessoires	7
Mobiele telefoon (kosten voor internet, sms, bellen)	7
Boeken, bordspellen, speelgoed	5
Sport/hobby/muziekles	3
Abonnement (bijvoorbeeld Netflix, Spotify, tijdschrift)	3
Vakantie	2
Schoolspullen en schoolboeken	1
Anders	5

7.5 Leenbedrag per keer

Van de scholieren die lenen, weet 72 procent (in 2016: 81 procent) hoeveel ze per keer lenen. De gemiddelde lening van alle scholieren bedraagt 31,62 euro per keer. Jongens lenen gemiddeld 40 euro per keer en meisjes 24 euro.

Jongens lenen per keer iets meer dan meisjes. Van de jongens leent de ene helft per keer minder dan 3 euro en de andere helft meer dan 3 euro. Bij meisjes is de mediaan 2 euro. Van de scholieren die lenen, leent 1,6 procent (5 scholieren in dit onderzoek) meer dan 500 euro per keer. Dit trekt het gemiddelde uiteraard sterk omhoog.

7.6 Leenbedrag totaal

Van de scholieren die weleens geld lenen, heeft 31 procent (n=137) een leenbedrag bij iemand open staan. Van deze scholieren weet 60 procent welk bedrag ze op dit moment in totaal hebben geleend.

Van de scholieren die op dit moment een lening hebben, heeft de helft minder dan 20 euro schuld en de helft meer. Het gemiddelde geleende bedrag van deze scholieren is 88 euro.

7.7 Hoe scholieren tegen lenen aankijken

39 procent vindt het ongemakkelijk om geleend geld terug te vragen. Twee derde geeft aan dat zij geld direct overmaken als zij een betaalverzoek krijgen. 58 procent van de scholieren geeft aan zich te schamen als ze schulden zouden hebben. Dit percentage is in 2020 gestegen ten opzichte van 2016 (45 procent).

Tabel 52: Hoe scholieren tegen lenen aankijken (n=1.952)

	(Helemaal) oneens %	Niet eens, niet oneens %	(Helemaal) eens %
Ik vind het ongemakkelijk om geleend geld van vrienden terug te vragen.	34	27	39
Als ik een Tikkie/online betaalverzoek krijg voor geld dat ik van iemand anders heb geleend maak ik het geld direct over.	9	23	67
Als ik een Tikkie/online betaalverzoek stuur moet ik lang wachten voordat er betaald wordt.	37	50	13
Ik denk dat ik later geld ga lenen voor mijn studie.	23	49	29
Een studielening is geen echte lening.	44	41	15
Als ik iets écht op dit moment wil hebben dan leen ik daarvoor geld in plaats van te sparen.	69	20	12
Ik zou me ervoor schamen als ik schulden zou hebben	15	28	58
Ik spaar liever dan dat ik geld leen.	7	15	78

Scholieren die weleens lenen van iemand zijn het vaker eens met de volgende stellingen dan scholieren die nooit geld lenen:

- Ik denk dat ik later geld ga lenen voor mijn studie (37 procent).
- Als ik iets écht op dit moment wil hebben dan leen ik daarvoor geld in plaats van te sparen (25 procent).

Scholieren die nooit lenen zijn het vaker eens met:

- Ik zou me ervoor schamen als ik schulden zou hebben (61 procent).
- Ik spaar liever dan dat ik geld leen (82 procent).

8. Bankzaken

69 procent van de scholieren maakt gebruik van online bankieren. Dit percentage is gestegen ten opzichte van 2016, toen 63 procent van de scholieren gebruikmaakte van online bankieren. Scholieren beginnen op jongere leeftijd met online bankieren. 43 procent van de scholieren was 12 jaar of jonger (in 2016: 30 procent) toen ze begonnen met online bankieren.

De pinpas wordt het meest gebruikt en het minst vaak PayPal en achteraf betalen.

Ruim de helft van de scholieren checkt hun banksaldo minimaal een keer per week (51 procent). Dit percentage is gestegen ten opzichte van 2016 (35 procent). De belangrijkste reden waarom het saldo niet wordt gecheckt is omdat de ouders dat doen (40 procent). Dit was in 2016 nog 30 procent.

8.1 Gebruik digitale betaalmiddelen

Scholieren maken het vaakst gebruik van de pinpas om te betalen (87 procent), en het minst vaak van PayPal en achteraf betalen (beide 20 procent). Bij alle digitale betaalmiddelen zien we een toename van het gebruik met de leeftijd. Er is weinig verschil tussen jongens en meisjes, behalve bij het gebruik van de pinpas en PayPal. Jongens maken minder vaak gebruik van pinpas dan meisjes (85 versus 90 procent), maar maken juist meer gebruik van PayPal (24 versus 15 procent). Van de scholieren die lenen, maakt 77 procent gebruik van Tikkies, tegen 61 procent van de scholieren die niet lenen.

Tabel 53: Gebruik (soms/vaak) van betaalmiddelen naar leeftijd (n=1.952)

	12 jaar %	13-14 jaar %	15-16 jaar %	17-18 jaar %	Totaal %
Pinpas	76	83	94	95	87
Contactloos betalen	53	65	86	92	74
Online/mobiel bankieren	11	60	82	91	69
iDEAL	43	58	76	91	66
Tikkies/online betaalverzoeken	40	54	77	92	65
Betalen via telefoon	22	29	41	61	36
PayPal	15	19	21	24	20
Achteraf betalen (bijvoorbeeld AfterPay, Klarna)	15	17	22	22	19

De pinpas wordt vooral gebruikt voor contactloos betalen (61 procent vaak/altijd), gevolgd door met pincode betalen (42 procent vaak/altijd). De pinpas wordt het minst vaak gebruikt om contant geld mee op te nemen (13 procent vaak/altijd).

Het merendeel van de scholieren gaat veilig met de pincode om.

Tabel 54: Eens/oneens-stellingen pincode (n=1.707)

	Ja %	Nee %	Weet niet %	N.v.t. %
Ik heb mijn pincode weleens aan een vriend(in) verteld	9	84	5	2
Ik bewaar mijn pincode in de portemonnee	4	89	3	4
Als ik pin zorg ik ervoor dat niemand ziet welke pincode ik intoets	83	6	9	2
Ik weet mijn pincode uit mijn hoofd	90	6	3	<1

8.2 Online/mobiel bankieren

69 procent van de scholieren maakt gebruik van online bankieren. Dit percentage is gestegen ten opzichte van 2016, toen 63 procent van de scholieren gebruikmaakte van online bankieren. Hoe ouder de scholieren worden, hoe meer ze hiervan gebruikmaken: van de 13- en 14-jarigen maakt 60 procent gebruik van online bankieren, tegenover 91 procent van de 17- en 18-jarigen.

Scholieren beginnen op jongere leeftijd met online bankieren. 43 procent van de scholieren was 12 jaar of jonger (in 2016: 30 procent) toen ze begonnen met onlinebankieren, 40 procent was 13 of 14 (in 2016: 38 procent), 14 procent was 15 of 16 (in 2016: 23 procent) en 4 procent was 16 of ouder (in 2016: 2 procent). 3 procent van de scholieren weet niet meer hoe oud ze waren toen ze begonnen met online bankieren (in 2016: 7 procent). Er is geen verschil naar geslacht.

Scholieren gebruiken online bankieren voornamelijk om hun saldo te controleren (81 procent) en om geld over te maken (55 procent). Deze percentages zijn gedaald ten opzichte van 2016. In 2016 maakte 88 procent gebruik van online bankieren om het saldo te controleren en 64 procent om geld over te maken naar anderen.

Tabel 55: Gebruik functies online bankieren (meerdere antwoorden mogelijk) (n=1.342)

	12 jaar %	13-14 jaar %	15-16 jaar %	17-18 jaar %	Totaal %
Om saldo te controleren	72	76	83	93	81
Om rekeningen te betalen	16	28	32	45	31
Om geld over te maken naar anderen (bijvoorbeeld ouders, broer/zus, vrienden)	18	46	59	83	55
Om geld over te maken naar mijn spaarrekening	27	37	46	65	45
Om mijn abonnementen (bijvoorbeeld Spotify, Netflix) te betalen*	5	11	15	29	15
Om mijn zakgeld/kleedgeld/salaris op te laten storten*	41	40	55	65	50
Om af- en bijschrijvingen te controleren*	18	32	46	68	42
Om spaardoelen te maken*	13	10	18	31	17

* Nieuw toegevoegd in 2020.

De meest genoemde redenen waarom scholieren geen gebruik maken van online bankieren zijn: 'Ik heb het nog niet nodig' (47 procent) en 'Ik mag niet van mijn ouders' (22 procent).

8.3 Veilig online/mobiel bankieren

Scholieren die online bankieren letten goed op of de internetpagina er vertrouwd uitziet. Vaker dan in 2016 geven scholieren aan dat ouders helpen bij online bankieren (85 procent, tegenover 81 procent in 2016) en hoe je veilig moet bankieren (79 procent, tegenover 66 procent in 2017). Scholieren kijken nu echter minder vaak goed of mailtjes van de bank ook echt van de bank afkomstig zijn (74 procent, tegenover 83 procent in 2016) en loggen minder vaak op de officiële manier uit (65 procent, tegenover 73 procent in 2016). Ook geven ze vaker weleens inloggegevens aan iemand per mail (12 procent, tegenover 3 procent in 2016).

Tabel 56: Stellingen internetbankieren, onder scholieren die online/mobiel bankieren (n=1.344)

	Eens %
Ik let altijd op of de pagina voor het online bankieren er zo uitziet als ik gewend ben	78
Ik kijk altijd goed of mailtjes van de bank ook echt van de bank afkomstig zijn	74
Als ik stop met online bankieren, log ik op de officiële manier uit	65
Ik heb weleens mijn inloggegevens (inlognaam en wachtwoord) van online bankieren per mail aan iemand verstuurd	12
Mijn ouders hebben mij uitgelegd hoe ik op een veilige manier online bankier	79
Mijn ouders hebben mij geholpen met online bankieren toen ik daarmee begon	85
Ik herken het als via WhatsApp/sms nepberichten worden gestuurd (bij. Tikkees)*	75
Als een vriend/kennis voor een paar dagen geld op mijn rekening wil zetten, vind ik dat prima*	23
Ik geef makkelijker geld uit met mijn pinpas dan met contant geld*	49

* Nieuw toegevoegd in 2020.

Jongere scholieren kijken minder vaak goed of de mailtjes van de bank ook echt van de bank afkomstig zijn dan oudere scholieren (65 procent van de 12-jarigen versus 85 procent van de 17-18-jarigen). Meisjes checken dit vaker dan jongens (76 versus 71 procent). 17-18-jarigen herkennen vaker nepberichten dan 13-14-jarigen (87 procent versus 71 procent).

Op de officiële manier uitloggen doen 13-14-jarige scholieren vaker dan 17-18-jarigen (77 versus 53 procent). En meisjes doen dit ook vaker dan jongens (68 versus 63 procent).

Jongere scholieren versturen vaker weleens inloggegevens (inlognaam en wachtwoord) van online bankieren per mail aan iemand dan oudere scholieren (19 procent van de 13-

14-jarigen versus 3 procent van de 17-18-jarigen). Ook geven zij vaker dan 17-18-jarigen aan dat zij het prima vinden als een vriend/kennis geld op hun rekening wil zetten (20 procent van de 13-14-jarigen versus 35 procent van de 17-18-jarigen).

13-14-jarigen geven vaker aan dat hun ouders hun hebben geleerd op een veilige manier online te bankieren dan 17-18-jarige scholieren (86 procent van de 13-14-jarigen versus 65 procent van de 17-18-jarigen). Zij geven ook vaker aan dat hun ouders hen hebben geholpen met online bankieren toen ze ermee begonnen (91 procent van de 13-14-jarigen versus 75 procent van de 17-18-jarigen). Bij meisjes komt dit laatste vaker voor dan bij jongens (88 versus 83 procent).

62 procent van de scholieren weet wat 'phishing'⁷ inhoudt (in 2016: 53 procent) en 51 procent kent het woord 'skimmen'⁸ (in 2016: 50 procent). 46 procent is bekend met 'malware'⁹ (in 2016: 44 procent). 'Geldezels'¹⁰ zijn minder bekend, slechts 25 procent kent dit begrip (in 2016: 24 procent). In 2020 zijn ook twee nieuwe begrippen voorgelegd. 8 procent kent het begrip 'smishing'¹¹ en 59 procent kent 'scam'.¹² 13 procent kent geen van deze begrippen.

⁷ Bij phishing ontvangen mensen mailtjes die van de bank lijken te komen, waarin wordt gevraagd om een wachtwoord of inlogcodes. Deze mailtjes zijn meestal afkomstig van internetcriminelen die achter bankgegevens proberen te komen. De bank vraagt nooit om het wachtwoord en/of inlogcodes.

⁸ Skimmen gebeurt bij een pinautomaat. Criminelen kopiëren de magneetstrip van een pinpas en kijken stiekem mee om achter de pincode te komen. Zo kunnen ze later de pinpas namaken en ermee gaan pinnen.

⁹ Malware is schadelijke software die onopgemerkt op de computer wordt geïnstalleerd zodat criminelen het internetbankieren kunnen beïnvloeden.

¹⁰ Geldezels zijn personen die tegen betaling hun pinpas en pincode uitlenen. De rekening wordt dan gebruikt om geld wit te wassen. Jongeren die hieraan meewerken zijn strafbaar, zij worden geldezels genoemd.

¹¹ Smishing is de sms-variant van phishing. In een verzonden sms zit dan een link die de browser op de telefoon (vaak smartphones) naar een website stuurt die kwaadaardige software ('malware') installeert.

¹² Een vorm van fraude of illegale truc waarbij een persoon of groep personen wordt aangezet om geld over te maken onder valse voorwendselen, zoals het vooruitzicht van een som geld of een prijs.

8.4 Saldo checken

Ruim de helft van de scholieren checkt hun banksaldo minimaal een keer per week (51 procent). Dit percentage is gestegen ten opzichte van 2016 (35 procent).

Tabel 57: Hoe vaak scholieren hun saldo checken (n=1.952)

	%
Minimaal één keer per dag	11
Minimaal één keer per week	40
Eén keer per twee weken	12
Ongeveer één keer per maand	11
Minder dan één keer per maand	3
(Bijna) nooit	9
Zelf (bijna) nooit, maar mijn ouders bekijken het saldo voor mij	11
Ik heb geen eigen bankrekening	4

De belangrijkste reden waarom scholieren hun saldo niet checken is omdat hun ouders dat doen (40 procent). Dit percentage is gestegen ten opzichte van 2016 (30 procent). Andere belangrijke redenen zijn omdat ze hun bankrekening weinig of nooit gebruiken (27 procent), omdat ze weten dat er voldoende geld op hun rekening staat (25 procent) en omdat ze er geen interesse in hebben (20 procent).

Tabel 58: Reden(en) saldo niet checken (n=388)

	%
Mijn ouders of anderen bekijken mijn bankafschriften	40
Ik gebruik mijn bankrekening weinig tot nooit	27
Ik weet dat er voldoende op staat/dat het goed zit	25
Geen interesse	20
Andere prioriteiten	6
Geen tijd	4
Te moeilijk om te begrijpen	3
Ik zie er tegenop om het saldo te bekijken	<1
Anders	5

9. Omgaan met geld

Scholieren vinden over het algemeen dat zij goed met geld kunnen omgaan (56 procent), maar vinden dat iets minder vaak dan in 2016 (62 procent). Meer scholieren geven aan dat ze soms wel en soms niet goed omgaan met hun geld: 41 procent tegen 35 procent in 2016. 3 procent geeft aan dat zij niet met geld overweg kunnen. Dat was in 2016 ook zo. Hoe ouder ze zijn, hoe vaker scholieren vinden dat ze goed met geld kunnen omgaan.

Tabel 59: Percentage scholieren dat vindt dat ze goed met geld kunnen omgaan, naar leeftijd, geslacht en schoolniveau (n=1.952)

	Ja %	Soms wel, soms niet %	Nee %
Leeftijd			
12 jaar	53	45	2
13-14 jaar	54	42	4
15-16 jaar	57	40	3
17-18 jaar	63	34	3
Geslacht			
Jongen	58	39	3
Meisje	54	43	4
Onderwijsniveau			
Bovenbouw vmbo	47	49	4
Havo/vwo klas 3	63	35	2
Bovenbouw havo	56	42	3
Bovenbouw vwo	71	27	1
Totaal	56	41	3

Van de scholieren die vinden dat ze goed met geld omgaan, leent 20 procent weleens geld, tegen 33 procent van de scholieren die vinden dat ze niet goed met geld omgaan. Verder zien we dat 88 procent van de scholieren die vinden dat ze goed met geld omgaan, spaart. Van de scholieren die vinden dat ze niet goed met geld omgaan spaart 62 procent.

9.1 Lastige geldzaken

41 procent van de scholieren vindt niets lastig als het om geld gaat. Scholieren hebben het meeste moeite met voorkomen dat ze te veel kopen als iets in de aanbieding is. Daarnaast vinden ze het ook lastig om zich niet door vrienden of anderen te laten beïnvloeden en op de prijs te letten als ze iets kopen. Andere geldzaken die scholieren lastig vinden zijn bijvoorbeeld: te veel uitgeven aan eten, sparen, alles met de overheid (Belastingdienst, DigiD), minder impulsief zijn.

Ten opzichte van 2016 wordt nu minder vaak genoemd:

- voorkomen dat ik te veel koop omdat het goedkoper is (19 procent, tegenover 24 procent in 2016);
- overzicht houden over wat ik krijg en uitgeef (12 procent, tegenover 23 procent in 2016).

Tabel 60: Percentage welke geldzaken lastig zijn (n=1.952)

	%
Nee, ik vind niks lastig	41
Voorkomen dat ik te veel koop omdat het goedkoper is (in de aanbieding)	19
Mezelf niet door reclames (zoals kortingen en aanbiedingen) laten verleiden	14
Op de prijs letten als ik iets koop	14
Uitkomen met mijn geld	11
Overzicht houden over wat ik krijg en uitgeef	12
Mezelf niet door vrienden of anderen (bijvoorbeeld YouTubers) laten beïnvloeden	12
Belangrijke brieven en mails netjes bewaren	11
Rekening houden met extra kosten die ergens bijkomen	10
Mijn eigen geld uitgeven	10
Goed omgaan met pinpas en pincode*	6
Zakgeld/kleedgeld/spaargeld uit elkaar houden*	6
Betrouwbare informatie vinden	5
Veilig online/mobiel bankieren*	4
Anders	2

* In 2020 nieuw toegevoegd.

9.2 Bewaren van belangrijke documenten

De meerderheid van de scholieren geeft aan dat hun ouders hun belangrijke documenten bewaren (64 procent). Andere scholieren bewaren de documenten op één plek (29 procent) of op verschillende plekken (10 procent). Een klein deel van de scholieren geeft aan dat ze niet al hun belangrijke documenten bewaren (5 procent). Bij 'anders' geven scholieren aan dat ze de documenten online hebben (bijvoorbeeld via een app op de telefoon) of dat ze nog geen belangrijke documenten hebben.

Hoe ouder ze zijn, hoe minder scholieren hun belangrijke documenten door hun ouders laten bewaren. Meer oudere scholieren bewaren dan hun documenten zelf (op één plek of op verschillende plekken). Ook zien we met het toenemen van de leeftijd een lichte stijging van scholieren die niet al hun documenten bewaren.

Tabel 61: Hoe bewaren scholieren hun belangrijke documenten? Meerdere antwoorden mogelijk (n=1.952)

	12 jaar	13-14 jaar	15-16 jaar	17-18 jaar	Totaal
	%	%	%	%	%
Mijn ouders bewaren mijn belangrijke documenten voor mij	83	73	57	33	64
Ik bewaar mijn belangrijke documenten op één plek	15	24	34	49	29
Ik bewaar mijn belangrijke documenten op verschillende plekken	2	8	12	20	10
Ik bewaar niet al mijn belangrijke documenten	2	3	8	9	5
Anders	1	2	2	3	2

We legden scholieren ook de hypothetische situatie voor waarin ze een broek kopen die kapotgaat en naar de winkel willen om de broek te ruilen. We vroegen ze of ze in dit geval de bon/rekening kunnen terugvinden.

36 procent van de scholieren geeft aan dat hun ouders de rekening bewaren. Dit neemt af naarmate scholieren ouder worden. Ook weten oudere scholieren vaker zelf waar de rekening is dan jongere scholieren. We zien hierin ook een verschil tussen jongens en meisjes: meisjes weten vaker zelf waar de bon is en bewaren die minder vaak bij hun ouders dan jongens.

Tabel 62: Percentage jongeren dat zelf geld uitgeeft aan de uitgavenposten, naar leeftijd (n=1.952)

	Jongen	Meisje	12 jaar	13-14 jaar	15-16 jaar	17-18 jaar	Totaal
			%	%	%	%	%
Ja, mijn ouders hebben de (digitale) bon/rekening bewaard	41	31	51	47	27	8	36
Ja, ik weet waar de (digitale) bon/rekening is	29	38	19	25	40	61	34
Nee, ik heb de (digitale) bon/rekening al weggegooid/verwijderd	11	11	10	10	12	12	11
Nee, ik weet niet meer waar de (digitale) bon/rekening is	11	10	7	11	11	9	10
Ik ruil nooit iets	8	9	11	7	10	9	8
Anders	1	1	1	1	1	2	1

9.3 DigiD

35 procent van de scholieren heeft een DigiD, 45 procent van de scholieren niet en de rest weet het niet. Hoe ouder ze zijn, hoe meer scholieren een DigiD hebben: 81 procent van de 17-18-jarigen heeft een DigiD, tegen 15 procent van de 12-jarigen.

Tabel 63: Percentage scholieren die een DigiD hebben (n=1.952)

	12 jaar	13-14 jaar	15-16 jaar	17-18 jaar	Totaal
	%	%	%	%	%
Ja	15	23	41	82	35
Nee	54	55	40	12	44
Weet ik niet	31	22	19	6	21

9.4 Belastingaangifte

8 procent van de scholieren heeft belastingaangifte gedaan. 17- en 18-jarigen doen vaker belastingaangifte (24 procent) dan 12-jarigen (4 procent). Een groot deel van de scholieren had geen baantje en heeft daarom geen belastingaangifte gedaan (39 procent). Ook is er een grote groep die niet weet wat belastingaangifte is of niet weet dat ze het kunnen doen (31 procent). Hierin is geen verschil naar leeftijd. Zelfs 32 procent van de 17-18-jarigen weet niet dat dit kan.

Tabel 64: Percentage scholieren dat afgelopen jaar belastingaangifte heeft gedaan (n=1.952)

	%
Ja, ik heb de aangifte ingevuld en opgestuurd	8
Ja, ik heb de aangifte ingevuld maar niet opgestuurd omdat ik niets terugkreeg	4
Ja, dat hebben mijn ouders voor mij gedaan	8
Nee, ik had toen geen baantje	39
Nee, ik wist niet wat dit is/ik wist niet dat dit kon	32
Anders	11

9.5 Invloed van vrienden

Het geldgedrag van sommige scholieren wordt beïnvloed door hun vrienden. Ongeveer een kwart van de scholieren geeft aan dat ze bijvoorbeeld meegaan met hun vrienden om ergens te gaan eten, ook al hebben ze niet zoveel geld. 19 procent van de scholieren zegt dat zij een nieuwe gadget willen hebben als hun vrienden het ook hebben. Ook geeft 14 procent van de scholieren aan dat ze vaak dingen kopen omdat anderen het hebben. Bij alle drie de stellingen neemt de invloed af met de leeftijd.

Tabel 65: Stellingen over de invloed van vrienden (n=1.952)

	(Helemaal) mee oneens %	Niet eens, niet oneens %	(Helemaal) mee eens %
Ik koop vaak dingen omdat anderen het ook hebben	59	28	13
Als mijn vrienden ergens iets gaan eten en ik heb niet zoveel geld, dan ga ik niet mee	26	32	42
Als mijn vrienden een nieuwe gadget hebben wil ik het ook	49	32	18

9.6 Bespreken van geldthema's

Scholieren bespreken de meeste onderwerpen rond geld met hun ouders, zoals waar ze hun geld aan uitgeven, spaargeld, en wat ze moeten doen als ze geen geld hebben. Ook bespreken ze veel geldthema's met vrienden, vooral over producten die ze zien via social media en over de uitverkoop, aanbiedingen en shoptips. Met docenten worden weinig geldthema's besproken. Ongeveer een kwart van de scholieren geeft aan dat ze miskopen met niemand bespreken.

Tabel 66: Bespreken van geldthema's (n=1.952)

	Vrienden	Ouders	Docent	Iemand Niemand anders	
Producten die je ziet via social media (bijvoorbeeld via Instagram, vlogs)	59	41	4	4	22
Miskopen	35	58	4	3	26
Uitverkoop, aanbiedingen en shoptips	52	58	4	5	18
Waar je je geld aan uitgeeft	42	78	4	4	11
Of je geld genoeg hebt om leuke dingen te doen (bijvoorbeeld om uit te gaan, te gaan shoppen)	38	64	3	4	19
Spaargeld (bijvoorbeeld of je spaart en hoeveel je hebt)	15	75	3	4	18
Hoeveel je verdient met je bijbaantje of klusjes thuis	33	63	4	4	27
Als je even geen geld hebt, wat je dan moet doen	13	69	3	3	24

9.7 Rol van de ouders

De meeste scholieren geven aan dat hun ouders en verzorgers het belangrijk vinden om hun te leren met geld om te gaan (85 procent). Dit percentage is gestegen ten opzichte van 2016 (81 procent). Ook geven scholieren aan dat hun ouders vaak helpen om bewust uit te geven (72 procent, tegenover 53 procent in 2016). Scholieren zijn het ook vaker eens met de andere twee stellingen over de rol van hun ouders dan in 2016: meer ouders praten met hen over het plannen en uitrekenen van uitgaven (57 respectievelijk 38 procent) en meer ouders helpen met sparen (63 respectievelijk 50 procent).

Tabel 67: De rol van ouders bij het omgaan met geld (n=1.952)

	(Helemaal) mee oneens %	Niet eens, niet oneens %	(Helemaal) mee eens %
Mijn ouders/verzorgers vinden het belangrijk om mij te leren met geld om te gaan	5	10	85
Mijn ouders/verzorgers praten met mij over het plannen en uitrekenen van uitgaven	18	25	57
Mijn ouders/verzorgers helpen mij om te sparen	14	23	63
Mijn ouders/verzorgers helpen mij mijn geld bewust uit te geven	10	19	72

Van de scholieren die aangeven dat hun ouders/verzorgers het belangrijk vinden dat zij goed met geld leren omgaan, heeft 89 procent hulp van hun ouders gekregen toen ze begonnen met online/mobiel bankieren, tegenover 58 procent van de scholieren die hier niet met hun ouders over praten.

Van de scholieren die aangeven dat hun ouders/verzorgers met hen praten over het plannen en uitrekenen van uitgaven, maakt 58 procent een overzicht van de eigen inkomsten en uitgaven, tegenover 19 procent van de scholieren die hier niet met hun ouders over praten.

Van de scholieren die aangeven dat hun ouders/verzorgers hen helpen met sparen, spaart 71 procent automatisch een vast bedrag, tegenover 10 procent van de scholieren waarvan de ouders ze niet helpen om te sparen.

9.8 Financiële educatie

21 procent van de scholieren geeft aan dat er op school nog nooit aandacht is besteed aan hoe je met geld moet omgaan. Scholieren in de bovenbouw van havo en vwo zeggen dit het vaakst, respectievelijk 33 en 32 procent. De meeste scholieren geven echter aan dat ze financiële educatie op de basisschool hebben gekregen (48 procent). Daarnaast geeft 28 procent aan dat ze dit onderwerp tijdens een vak hebben besproken.

Bij 'anders' geven scholieren onder andere de volgende antwoorden:

- informatieavond/dag;
- kan ik me niet herinneren;
- in gesprekken met vrienden.

Tabel 68: In hoeverre de scholieren in de klas bezig zijn geweest met hoe je met geld omgaat, naar schoolniveau (n=1.952)

	Onderbouw %	Vmbo bovenbouw %	Havo/vwo klas 3 %	Bovenbouw havo %	Bovenbouw vwo %	Totaal %
Ja, al op de basisschool	55	42	55	34	43	48
Ja, hier hebben wij in een hoofdstuk van economie, verzorging, of een ander vak over gesproken	19	37	40	32	31	28
Ja, we hebben (een) speciale les(sen) over omgaan met geld gehad	17	16	16	10	9	15
Ja, er is een keer een gastdocent geweest	7	13	10	13	8	9
Ja, we hebben een keer een speciale activiteit gehad	6	7	7	7	9	7
Ja, de docent heeft het hier weleens over gehad	12	18	15	17	19	15
Anders	1	<1	<1	2	1	<1
Nee, hier is nog nooit aandacht aan besteed	17	13	19	33	32	21

Bijlage 1 | Methode van onderzoek

Vragenlijst:	Online vragenlijst (via mwm2). Oproep om deel te nemen is geplaatst op scholieren.com en Dynata.
Veldwerkperiode:	Maart en april 2020
Doelgroep:	Scholieren op het vmbo, havo en vwo in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar
Netto steekproef:	n=1.952 De netto steekproef is representatief voor provincie, geslacht en leeftijd van kinderen in het reguliere voortgezet onderwijs. Er is gewogen op geslacht en leeftijd.
Rapportage:	Deze rapportage geeft de belangrijkste resultaten weer. Het Nibud kan in opdracht extra analyses uitvoeren op het databestand.

Onderstaande tabel beschrijft de ongewogen/gewogen steekproef naar geslacht, leeftijd en provincie. Hierbij vindt een vergelijking plaats met de CBS-verdeling uit 2019. Op basis van deze gegevens is besloten alleen te wegen naar leeftijd en geslacht. Tabel 69 beschrijft de steekproef naar schooltype en klas.

Tabel 69: Achtergrondkenmerken (n=1.952)

		Ongewogen steekproef %	Gewogen steekproef %	In Nederland %
Geslacht	Jongen	45	50	50
	Meisje	55	50	50
	Anders	<1		
Leeftijd (jaar)	12 jaar	7	14	14
	13 jaar	10	19	19
	14 jaar	11	20	20
	15 jaar	12	20	20
	16 jaar	26	16	15
	17 jaar	22	9	9
	18 jaar	13	3	3
Provincie	Groningen	5	4	3
	Friesland	5	5	4
	Drenthe	4	3	3
	Overijssel	8	7	7
	Flevoland	3	3	3
	Gelderland	13	12	13
	Utrecht	10	9	8
	Noord-Holland	17	16	16
	Zuid-Holland	18	20	21
	Zeeland	3	2	2
	Noord-Brabant	12	13	14
Limburg	5	5	5	

Bron: CBS, 2019

Tabel 70: Verdeling scholieren naar schooltype en klas (n=1.952)

		n	%
Schooltype	Praktijkonderwijs	43	2
	Vmbo kader	158	8
	Vmbo basis	86	4
	Vmbo gemend	88	5
	Vmbo theoretisch	236	12
	Vmbo/havo	105	5
	Havo	441	23
	Havo/vwo	200	10
	Vwo	541	28
	Voortgezet speciaal onderwijs	46	2
	Vavo	2	<1
Klas	1ste	469	24
	2de	403	21
	3de	413	21
	4de	351	18
	5de	222	11
	6de	94	5
Totaal		1.952	100